

Torsdagen den 5 oktober

Kl. 13.00

Barnomsorgen**§ 1 Barnomsorgen**

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:1 med anledning av motioner om barnomsorgen.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Om utskottets behandling av en rad motioner om barnomsorgen har jag inget annat att säga än att jag yrkar bifall till utskottets enhälliga förslag. Det bygger på att motionärernas krav i stort sett är tillgodosedda genom de statsbidragsregler som gäller eller genom utredningsuppdrag.

Jag har begärt ordet för att säga något om det särskilda yttrande som de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har avgett. Detta bygger på den reservation som socialdemokraterna fogade till betänkandet 1977/78:25 vid vårriksdagen, i den del som omfattade barnomsorgen. Vi pekar på att det är nödvändigt att kommunerna planerar sin barnomsorg, så att det i riksdagsbeslutet 1976 uppställda målet om full behovstäckning skall uppnås under den närmaste tioårsperioden. Vi underströk då att vad som krävs är inte bara en förbättrad planeringsmetodik utan framför allt en klart uttalad politisk vilja, både från statens och från kommunernas sida.

Detta framstod som nödvändigt i våras, och jag misstänker på mycket goda grunder att förutsättningarna inte har förbättrats utan snarare visat en försämrad tendens. Utbyggnadstakten hålls i en del kommuner, men inte i andra. Risken för att en borgerlig regering och borgerliga majoriteter i vissa kommuner kommer att verka hämmande på barnomsorgens utbyggnad i landet är påfallande.

Jag vill betona att vi socialdemokrater anser det nödvändigt att en samlad behovsbedömning och utbyggnadsplan arbetas fram. Planen bör innefatta en bedömning av personalbehovet och de utbildningsinsatser som behövs.

Vi anförde i vår reservation vidare att de socialdemokratiska ledamöterna i kommunalekonomiska utredningen föreslagit att statsbidragen skall täcka tre fjärdedelar av barnomsorgen, vilket i princip innebär att kommunernas kostnader för personalen täcks.

Herr talman! Jag har med detta velat markera att vi står fast vid kraven i motionen från i våras och i den reservation som lämnades i anslutning till betänkandet om barnomsorgen men att de konstitutionella möjligheterna att på nytt aktualisera våra motionskrav inte finns nu. Vi återkommer emellertid vid nästa riksmöte till våra krav. De växer i styrka samtidigt som regeringen försvagas. Det finns alltså goda möjligheter att frågan faller framåt.

Herr talman! Jag yrkar i övrigt bifall till utskottets förslag.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Genomgående i socialutskottets betänkande med anledning av en rad motioner i barnomsorgsfrågan är bristen på en ordentlig målsättningsdiskussion. Avsaknaden av en sådan diskussion märks också om man betänker hur motionerna i barnomsorgsfrågan splittras upp. Hela den kvantitativa utbyggnaden behandlades jämsides med en rad vpk-krav på kvaliteten under våren. Nu återkommer man med statsbidragsfrågorna, köprinciperna och en diskussion om förskolans inre arbete under höstsejournen.

Men alla dessa frågor hänger samman – utbyggnadstakt, statsbidrag, personaltäthet, utbildningskapacitet osv. – och som grund för frågorna måste självfallet finnas en målsättning. Vad vill egentligen de övriga partierna med daghemsverksamheten? Hur ser man på verksamheten?

Efter att ha läst utskottets betänkande blir man allvarligt bekymrad, därför att det verkar där som om samtliga övriga partier alltmer närmat sig moderatmyten om "valfriheten" i barnomsorgsfrågan. Socialdemokraterna har visserligen avgett ett särskilt yttrande om utbyggnadstakten och statsbidragen, som Göran Karlsson nu redogjorde för. Vi tycker från vpk-håll att det är bra, och vi hälsar med tillfredsställelse den tillnyktring som börjar ske på den kanten. Men samtidigt kan vi inte annat än beklaga att socialdemokraterna fortfarande står fast vid den plan som de 1975 var så rörande överens med de borgerliga partierna om, nämligen den plan som omfattade 150 000 nya platser. Den innebär i praktiken att inte ens en fjärdedel av alla barn till förvärvsarbetande föräldrar kommer att ha plats på daghem i början av 1980-talet.

Det är också beklagligt att man på den kanten accepterar den flora av olika privata daghemsverksamheter som börjar växa upp ute i kommunerna till följd av samhällets bristande satsning – man kan inte tolka utskottets skrivning på den punkten på annat sätt.

Herr talman! Vad som framskymtar i utskottets betänkande men aldrig sägs klart ut är att daghem är något som kan vara bra för vissa barn till förvärvsarbetande föräldrar. Daghemmen är alltså inte en självklar rättighet för barnen. Vad som också framskymtar är att dessa barn kan behöva uppfostras – helst, får man förmoda, via den s. k. dialogpedagogiken – till sanna konkurrensliberalister i Mogårdsk tappning. Hur skall man annars tolka preciseringen av barnstugeutredningens luddiga målformuleringar i utskottets betänkande på s. 19?

Vpk har länge krävt att daghemmen i första hand skall ses som en rättighet för barnen. Vi har därför i anslutning till våra krav på en ökad utbyggnadstakt också ställt en rad kvalitativa krav när det gäller personaltäthet, lokalfrågor och annat. Eftersom kommunerna inte följer de riktlinjer socialstyrelsen har angivit, har vi också krävt normer för verksamheten på dagis och fritis, kopplat till att staten tar över kostnaderna. Tidigare var centern och folkpartiet ense med oss i den frågan. Nu har frågan grävts ner i en utredning, och jag vill därför fråga utskottets talesman: När kommer dessa normer? När kommer utredningen att lägga fram sitt resultat? Kommer vi att få några

normer inom en överskådlig framtid, och vad kommer dessa i så fall att gå ut på?

Ser vi till dagens konkreta verklighet, så finner vi att den i många fall är förskräckande. I sin kostnadsiver försöker kommunerna att på allt sätt dra in just på barnomsorg och äldrevård. I Göteborg och i andra kommuner försöker man införa 20-barnsgrupper. I Stockholm har man skurit ner antalet fasta vikarier.

Frågan om vad normerna kommer att gå ut på är viktig också med tanke på att socialstyrelsens rekommendationer om så eller så många kvadratmeter per plats framstår – åtminstone för de flesta äldre daghem – som rena hånet. Man räknar nämligen in korridorer, våtrum, kapprum m. m. i lektyorna. De flesta barn brukar inte leka på toaletterna, men det räknar tydligen socialstyrelsen med att de skall göra.

Herr talman! Bara några ord om en motion som också behandlats i utskottsbetänkandet och som jag tycker speglar det vankelmod när det gäller målsättningen för daghemsverksamheten som präglar framför allt de borgerliga partierna! Det gäller Per Gahrtons motion om köprinciperna.

Vad är det egentligen Per Gahrton kräver i motionen? Jo, att alla barn – bortsett från dem som tas in genom sociala förturer – skall tas in efter köprincipen. Den principen har redan införts i en rad kommuner av förmenta rättviseskäl. Men man frågar sig oroligt: Rättvisa för vem? Vad leder en sådan här renodlad princip till?

Jag kan ta ett konkret exempel från min dagliga verklighet, nämligen att en avdelning huvudsakligen kommer att bestå av 6-åriga pojkar. I Stockholms kommun får nämligen inga pedagogiska skäl anföras när man tar in barnen på dagis. Om fler kommuner börjar använda sig av ett sådant system lär jämställdhetsdelegationen få ett flertal anmälningar i framtiden. Om man ser till barnens behov, är en sådan princip rena vansinnet. Gärna köprinciper – men man måste också se till vad som är bäst för dagisverksamheten ur kvalitativa aspekter och jämställdhetssynpunkter. Vi anser att socialstyrelsen gärna får ge rekommendationer, men de skall utgå ifrån pedagogiska hänsyn. Det enda riktiga sättet att komma till rätta med köerna är självfallet att satsa på en ordentlig utbyggnad. Och nu kommer jag till min sista fråga. I gårdagens regeringsförklaring sägs att det skall komma en ny plan. Jag anser att en sådan plan är verkligt brådsande, om man ser på situationen ute i kommunerna, där man har milslånga köer. Jag vill fråga: När kommer en sådan plan att läggas fram?

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom fröken Hjelmströms debattinlägg egentligen mycket litet berörde de motioner som utskottet nu har att behandla, finns det ingen anledning att ta upp någon debatt. De frågor som fröken Hjelmström berörde i största allmänhet tog riksdagen ställning till i våras, och vi kommer med all säkerhet att ta ställning till dem också nästa år.

Vad vi nu skall behandla är ju bl. a. en rad moderatmotioner, och dem kan jag inte tänka mig att fröken Hjelmström vill tala vackert om. Nej, det är fel

debatt vid fel tidpunkt.

Med tanke på sakfrågan vill jag emellertid säga att vad vi framhållit i vårt särskilda yttrande väger tungt när det gäller den fortsatta handläggningen av barnomsorgen. Jag hoppas att vi kan komma på ungefär jämbördig fot, fröken Hjelmström, beträffande en rad av de krav som här förs fram.

Herr talman! Detta får räcka för min del i det här sammanhanget. Jag har velat markera att vi med det särskilda yttrandet just har avsett att komma tillbaka när riksdagen samlas i vår.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kritiserade ju bl. a. att man splittrar upp utbyggnadstakt och en rad kvalitetsfrågor på två olika tillfällen, vilket gör det omöjligt att få en reell behandling av frågorna.

En annan sak som jag kritiserade utskottet för var frånvaron av en diskussion om de mål som skall ligga till grund för bl. a. kvalitetsfrågorna. Ingenting av detta tog Göran Karlsson upp.

Sedan avstod Göran Karlsson från att ta upp mina konkreta påpekanden om utskottets uttalanden på en rad punkter, bl. a. det faktum att man godkänner den privata daghemsverksamhet som börjar växa fram ute i kommunerna till följd av det statsbidragssystem som vi har i dag.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vårens debatt, fröken Hjelmström, gällde ekonomin, budgeten. Att vi i det sammanhanget inte tog upp de här motionerna må förlåtas oss, eftersom det då gällde att snabbt behandla frågan om hur mycket pengar som skulle anvisas till ändamålet. Den debatt vi för i dag har fröken Hjelmström berört bara helt ytligt, eftersom hon har talat om barnomsorgen i största allmänhet. Härvidlag delar jag en rad av hennes synpunkter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom Göran Karlsson i dag säger sig dela många av de synpunkter jag framförde, hade jag helst sett att den socialdemokratiska riksdagsgruppen röstat på våra motioner om en ökning av utbyggnadstakten redan i våras. Det fanns tillfälle redan då.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det går naturligtvis att säga att om vi hade röstat på vpk-motionerna skulle allt ha varit gott och väl. Men vpk-motionerna är ju oftast luftslott, varför vi inte har någon anledning att biträda dem. Vår inställning till barnomsorgen är den att de förslag som läggs fram måste vara sakligt underbyggda.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi får tydligen vänja oss vid att vänsterpartiet kommunisternas representanter klagat över ärendenas formella handläggning och när de tas upp. Jag har litet svårt att förstå klagomålen i det här fallet. Vpk:s

motioner behandlades i samband med budgeten i våras. Då har ni väl ingen anledning att klaga på behandlingen. Ni kan väl inte tycka att det hade varit bättre om de hade skjutits till i höst. De ledamöter vilkas motioner nu behandlas har inte haft något att anmärka på handläggningen, och jag kan då inte förstå varför vpk skulle ha det.

Jag skall försöka att kort besvara de frågor som Eva Hjelmström ställde. Vad först gäller målsättningen antydde Eva Hjelmström att det skulle vara fråga om en anpassning till en moderat ståndpunkt. Faktum är att utskottet slår fast den inställning som det hade också i våras, nämligen att det är angeläget att regeringen överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att den av riksdagen år 1976 godtagna utbyggnadsplanen skall kunna hållas. Om detta är också samtliga partier i utskottet eniga.

Vi säger vidare att det är viktigt att få till stånd överläggningar med Kommunförbundet om en sådan utbyggnadsplan att det mål som ställdes upp 1976 om full behovstäckning för tioårsperioden kan infrias. Visst kan man beklaga, som Eva Hjelmström gjorde, att målsättningen inte är högre, men det är inte fråga om någon sänkning av ambitionsgraden. Begränsningen ligger däri att, som man bedömt det, det inte är möjligt att bygga fler daghemsplatser under de närmaste fem åren.

Som bekant har det visat sig svårt att få kommunerna att planera enligt planen för hela perioden. Läget är, att vi under de första tre åren av femårsperioden ligger över planen när det gäller igångsättning eller planerad igångsättning, men att siffrorna för de sista två åren av perioden fortfarande ligger under planen. Den stora uppgiften är nu att se till att planen förverkligas. Utskottet har med skärpa understrukt nödvändigheten att regeringen utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att genomföra planen. Att i dag tala om en dubbelt så hög målsättning, är i dagens läge detsamma som att bygga luftslott. På den punkten instämmer jag med utskottets ordförande. Vad det nu gäller är att alla krafter måste hjälpas åt för att planen skall kunna förverkligas.

Dessutom har frågan om normer för barnomsorgen inte grävts ned i någon utredning. I stället har det krav som vi har arbetat för i många år, och som tidigare riksdagar har avslagit, nu förts närmare sitt förverkligande genom tillsättandet av en grupp, som har fått i uppdrag att ta fram sådana normer i enlighet med vad som uttalas i regeringsförklaringen. Frågan har alltså förts framåt, inte blivit begravd. Jag kan inte nu säga vad gruppens förslag kommer att gå ut på, eftersom det utreds. En personlig synpunkt i sammanhanget – som väl f. ö. inte är särskilt kontroversiell – är att anvisningarna för lokalernas utformning hittills varit så detaljerade att besvärigheter har uppstått för kommunerna, medan man däremot har sagt för litet om personalens sammansättning. Mot bakgrund av vad utskottet har sagt, finns det all anledning att förvänta att dessa frågor kommer att redovisas för innevarande riksmöte.

Också ett par andra saker som Eva Hjelmström sade är värda att kommentera. Hon framhöll att det är beklagligt att utskottet accepterar den

flora av privata daghem som växer upp. Visserligen anser utskottet att det är det allmännas skyldighet att tillgodose efterfrågan enligt de planer som är uppgjorda. Men att man i det bristläge som nu råder skulle säga något negativt om de föräldrar som inte får plats för sina barn på daghem, utan själva anstränger sig att lösa sina daghemsproblem, är i varje fall för mig fullständigt främmande. Att man inte skulle acceptera detta tyder på att man på något sätt borde inskrida mot dessa föräldrar. Det är ett åtminstone för mig helt främmande synsätt.

Man kunde nyligen i LO-tidningen läsa att Sverige tillhör B-laget eller kölaget när det gäller barnomsorg. I ett sådant läge är det naturligt att man ger föräldrarna all möjlighet att själva bidra till problemets lösning. Men i det avseendet har vpk uppenbarligen en annan syn.

Eva Hjelmström ifrågasatte också det som sägs i utskottets betänkande på s. 19 angående hur man skall precisera mål och riktlinjer. Vad som sägs där, är att gruppen skall utgå från de grundläggande och gemensamma värderingar som finns i vårt demokratiska samhälle. Jag kan inte tänka mig att vpk skulle ha något att invända mot detta. Det vore i så fall anmärkningsvärt.

Herr talman! Alla partier i riksdagen har ställt sig bakom uttalandet att barnomsorgen är ett viktigt område som måste få ta stora resurser i anspråk, för att vi skall komma i fatt den eftersläpning som råder i Sverige, och som vi på senare år ändå har gjort rätt mycket tillsammans för att avhjälpa.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Å ena sidan medger Gabriel Romanus faktiskt att samhället har misslyckats när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen. Han hade heller inga invändningar mot de siffror som jag redovisade i mitt tidigare anförande och som innebär att t. o. m. i början av 1980-talet kommer inte ens en fjärdedel av barnen till förvärvsarbetande föräldrar att ha daghemsplats.

Å andra sidan säger Gabriel Romanus att den målsättning som folkpartiet och socialdemokraterna har kommit överens om skall ligga fast – trots att man är medveten om att den målsättningen inte på något sätt kommer att räcka till.

Gabriel Romanus säger också att vi skall acceptera de privata daghemmen. Men om man kan tänka sig att föräldrar går in och ordnar daghemsverksamhet, vad är det då som omöjliggör att samhället gör det? Det ligger ju en motsättning i vad Gabriel Romanus säger här. Anledningen till att vi vänder oss emot den privata daghemsverksamheten är självfallet för det första att vi tycker att det är samhällets angelägenhet att ta hand om barnomsorgen och för det andra att privat daghemsverksamhet leder till ökad segregation.

Vidare sade Gabriel Romanus att kommunerna inte vill bygga fler daghem. Men jag tycker det vore bra om Gabriel Romanus frågade sig varför kommunerna inte vill bygga fler daghem. Det beror bl. a. på den ekonomiska situation som kommunerna befinner sig i. En daghemsutbyggnad skulle underlättas med det förslag som vi har ställt, nämligen att staten, precis som i

fråga om skolan, tar över i första hand personalkostnaderna men till syvende og sidst hela kostnaden för barnstugeverksamheten.

Vi kommer inte att acceptera att det får fortsätta att vara som det är t. ex. i min egen hemkommun, där 16 000 barn står i kö sedan flera år tillbaka.

Jag tror att vi skulle vara betjänta av att här i riksdagen ha en ordentlig målsättningsdiskussion om daghemsverksamheten. Det var också det jag tog upp i anslutning till vad som står på s. 19 i utskottsbetänkandet. Jag skulle vilja fråga Gabriel Romanus om man över huvud taget i utskottet har funderat över målsättningarna för barnstugeverksamheten. Vilka mål har man uppställt och hur skall man uppnå dem? Ingår sådana begrepp som solidaritet i målsättningarna?

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är inte någon nyhet – det borde inte vara det för Eva Hjemström i varje fall – att jag anser att det föreligger en eftersläpning i utbyggnaden av barnomsorgen. Det är ingenting som jag behöver medge nu, för det har jag framhållit här i riksdagen under tio år.

Det som är glädjande, är att vi ändå nu på senare år har fått upp utbyggnadsstakten. Det är klart att man kan önska sig en ännu högre utbyggnadstakt, och jag är med på att vi verkar för det. Men i dagsläget har vi svårigheter att klara den plan som riksdagen antog för ett par år sedan, och som då bedömdes motsvara vad man maximalt rent praktiskt kunde få fram. Jag måste hålla med Göran Karlsson om att vpk:s planer är luftslott och ingenting annat.

Jag noterar än en gång att vänsterpartiet kommunisterna inte anser att man skall acceptera att föräldrar, som inte kan få daghemsplats för sina barn, försöker klara frågan på egen hand, ofta med lösningar som innebär att de själva gör en betydande insats på daghem. Det är det som gör att de kan få fram flera platser. Men det accepterar inte vänsterpartiet kommunisterna. Där har vi således olika uppfattningar, och det kan vara en intressant upplysning för de föräldrar som inte har fått daghemsplats.

Sedan efterlyser Eva Hjemström en målsättningsdiskussion om barnomsorgens idénnehåll osv. Hon är välkommen att ta upp en sådan diskussion. Vänsterpartiet kommunisterna kan väcka motioner, som de sedan får behandla i kammaren. Det finns inga begränsningar i det avseendet. Var så goda!

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Gabriel Romanus vidhåller att det skulle vara omöjligt att öka takten i utbyggnaden av barnomsorgen, men han går inte in på varför kommunerna har svårigheter.

Han tog inte upp frågan om kommunernas ekonomiska läge. Vi har krävt att staten skall överta ansvaret för daghems-kostnaderna. Nog skulle vi ha råd med det – det räcker med att låta tanken gå till kapitalexportens omfattning för att man skall inse att bara den skulle räcka till för att finansiera en dubbelt så hög utbyggnadstakt som f. n.

Han har heller inte tagit upp den andra svårigheten för kommunerna att bygga ut daghemmen, nämligen omöjligheten att exproprieras fastigheter, vilket det är nödvändigt att göra, åtminstone i tätorterna, för att man där skall kunna bygga ut lägenhetsdaghem, eftersom tillgången på mark inte är tillräcklig.

De förslag som vi lägger fram är alltså inga luftslott utan konkreta reala förslag, som vi har fört fram runt om i kommunerna. Dessa har dock gång på gång stött på svårigheter, inte minst hos finansborgarrådet i Stockholms kommun Ulf Adelson. De svårigheterna är i sin tur beroende på hans politiska syn på daghemsverksamheten.

Vi har självfallet ingenting emot att föräldrar själva ordnar sin daghemsverksamhet, utan vad vi vänder oss emot är att staten går in och bidrar till betalningen för detta. Vi tycker det är vettigare att lägga ned de pengarna på en satsning på utbyggnaden av samhällets barnomsorg än att finansiera barnomsorgsverksamheten för företagsamma föräldrar, som själva kan ordna verksamheten. Naturligtvis klandrar vi inte de föräldrar som gör det i den bristsituation som råder, men vi anser inte att de sedan skall kunna kräva att få betalt av staten.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag noterar beträffande den sista frågan att Eva Hjelmström tidigare sade att man inte skall acceptera privata daghem, men att hennes ståndpunkt nu tydligen är att de som anordnar sådana daghem inte skall få möjlighet till statsbidrag, ens om daghemmen inräknas i den kommunala barnomsorgsplanen, vilket de nuvarande reglerna innebär. Det är ett annat ställningstagande än i hennes första anförande, men även detta vill jag för min del ta avstånd från. Det är också en viktig upplysning till de föräldrar som är berörda, att vpk har denna inställning.

För ordningens skull bör det kanske också sägas att eftersom reglerna medger att bidrag utgår till samtliga daghemsplatser, innebär inte privata daghem att några pengar tas från de andra daghemsplatserna. Det betyder i stället att det faktiska anslaget blir större om antalet platser ökar.

Att kommunerna har ett besvärligt ekonomiskt läge är det ingen som bestrider. Vad jag tycker har varit glädjande under de här åren är att vi i den situationen har fått enighet mellan företrädare för statsmakterna och företrädare för kommunerna om att barnomsorgen är ett av de områden som skall ha förtur och att den också har fått starkt ökade resurser.

Hur statsbidragssystemet skall vara i framtiden är en av de saker som f. n. diskuteras av företrädare för staten och kommunerna. Det finns ingen anledning att i dag säga någonting om hur det problemet bör lösas. Det kan dock noteras att staten när planen antogs ställde kraftigt ökade medel till förfogande och att kommunerna, för de år av planeringsperioden som hittills har gått, också har levt upp till sitt åtagande. Det finns anledning att understryka, såsom utskottet har gjort, att det är önskvärt att så sker även för resten av tiden. Men det är inte bara en fråga om att få medel till driftkostnaderna – jag tror f. ö. inte det är många här som kan följa Eva

Hjelmström när hon hävdar att man genom att minska kapitalexporten kan erhålla tillräckliga medel till daghemmens driftkostnader – utan det gäller också att se till att vi har de materiella resurserna. Här sker en mycket stark ökning, och samtliga partier, utom vpk, har bedömt att det inte finns praktiska möjligheter att gå längre. Det är dagens situation, och sådan var den också när vi antog planen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Gabriel Romanus vidhåller sina ståndpunkter vad gäller utbyggnadstakten och att lika många föräldrar som nu köar och lika många barn som nu förvägras sin rätt till en bra barnstugeplats kommer att vara i samma situation långt in på 1990-talet, om inte 2000-talet, om vi skall ha den utbyggnadstakt som vi har i dag.

Kapitalexporten tog jag bara som *ett* exempel på varifrån man kan hämta pengar. Kommunerna har små möjligheter att exempelvis beskatta företagen, vilket inte staten har. Det är den omfördelningen av kostnaderna som vi vill ha till stånd.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Färdtjänst för handikappade

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:2 med anledning av motion om färdtjänst för handikappade.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1978/79:3 med anledning av motion om lungröntgenundersökning av invandrare, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Ökad information om afasi

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:4 med anledning av motion om information om afasi och behovet av rehabiliteringsresurser för afatiker.

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! När tredje vice talmannen Karl Erik Erikssons och min motion om afasi nu besvaras, vill jag bara göra några korta kommentarer.

Som vi redan sagt i vår motion befinner sig afatikerna – alltså de som drabbats av orddövhet eller ordstumhet – i en mycket svår situation. Det är heller ingen liten grupp det gäller, utan varje år beräknas ca 5 000 personer i vårt land drabbas av afasi. Orsakerna till denna sjukdom kan vara flera, bl. a. blodpropp, hjärnblödning eller kirurgiska ingrepp vid t. ex. tumörer. Trafikskador är tyvärr också en vanlig orsak till afasi, och det innebär att det ofta är även unga personer som drabbas.

Eftersom människor i regel inte känner till så mycket om den här sjukdomen och dess symtom, innebär det att afatikerna ofta feltolkas av sin omgivning. Det är inte ovanligt att man felaktigt tror att talsvårigheterna, det försämrade minnet och en viss långsamhet är en mental defekt. Det får till följd att afatikern själv – och kanske också de anhöriga – ofta är generade över handikappet och därför isolerar sig.

Helt förståeligt har afatikern själv stora svårigheter att göra sin röst hörd – att alltså få sina synpunkter framförda när det gäller de bristande rehabiliteringsresurserna. Även de anhöriga befinner sig ofta i en svår situation.

Mot den här bakgrunden, och med anledning av en hel del ytterligare problem som vi tagit upp i motionen, ansåg vi motionärer det viktigt att hela problematiken för afatikerna och deras anhöriga verkligen uppmärksammades på riksnivå. Vi är annars medvetna om att en hel del – men inte alla – av de förslag som vi fört fram när det gäller afatikernas behandling och rehabilitering faller på de olika sjukvårdshuvudmännen, som utskottet också påpekar.

Jag vet också att efter det att vår motion väckts här i riksdagen har åtminstone i ett par landsting motioner redan väckts om ökade rehabiliteringsresurser för afatiker.

Men vad vi bl. a. ville slå fast var just vad utskottet också uttalar, nämligen att rehabiliteringsresurserna verkligen behöver förstärkas.

Jag tror också att det är värdefullt att vi i socialutskottets betänkande har fått en redogörelse för det principprogram för medicinsk rehabilitering som socialstyrelsen lagt fram i februari i år. Det var alltså inte publicerat när vi väckte vår motion i januari.

Denna komplettering i februari till socialstyrelsens tidigare framtagna strukturmodell för hälso- och sjukvården var desto mer angelägen, när man vet att de råd och anvisningar om neurologisk långtidsrehabilitering och eftervård som lades fram av dåvarande medicinalstyrelsen redan 1961 tyvärr inte till fullo efterlevts. Vi har nämligen brist på vårdplatser speciellt avsedda

för neurologisk behandling.

Jag hoppas och vill tro att det här principprogrammet för medicinsk rehabilitering nu verkligen kommer att vara en riktlinje för sjukvårdshuvudmännen när de gör upp sina sjukvårdsplaner.

Bl. a. är det viktigt att helhetssynen på patienten och hans/hennes hela situation poängteras. Värdefullt är det också att socialstyrelsen i principprogrammet slår fast att det bör finnas en medicinskt kunnig arbetsgrupp som skall planera den rehabiliteringsmedicinska verksamheten inom sjukvårdsområdet när det gäller vårdprogram och metodutveckling. Likaså bör det finnas en rehabiliteringsklinik med kvalificerade vård- och behandlingsresurser som kärna i den rehabiliteringsmedicinska verksamheten.

Om länsjukhusen i stort får tillgång till neurologisk sakkunskap, så att också en del svårare neurologfall skulle kunna få vård och rehabilitering inom det egna länet, skulle det betyda mycket för afatikerna.

En annan viktig punkt som finns med i principprogrammet och som också utgjorde ett skäl för oss att väcka denna motion just i riksdagen är angelägenheten av ökad forskning och utbildning inom rehabiliteringsområdet. Här behövs statliga insatser. Behovet av både forskning och information om afasi har alldeles speciellt framhållits för oss motionärer av afatikerna och deras anhöriga. Många missförstånd och svårigheter skulle kunna undvikas eller lindras, om vår kunskap om afasi var större. Massmedierna – kanske framför allt radio och TV – borde utnyttjas mera i denna angelägna uppgift.

Herr talman! Vi motionärer är starkt medvetna om bristen på både ekonomiska och personella resurser i dagens sjukvård. Men just därför vill vi understryka vad utskottet säger i slutet av sitt betänkande: "Det är emellertid angeläget att man vid utbyggnaden av den medicinska rehabiliteringen beaktar det speciella behov av resurser som föreligger för rehabiliteringen av afatiker."

Med en förhoppning om att sjukvårdshuvudmännen kommer att ha denna rekommendation i åtanke och att både socialstyrelsen och handikappråden på kommunal-, läns- och rikspan i fortsättningen bevakar också afasifrågorna har jag inget annat yrkande än utskottets.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Vattenfluoridering

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:5 med anledning av motion om vattenfluoridering.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Jag och några andra riksdagsledamöter har väckt en trepartimotion, nr 1105, om att riksdagen bör uttala att riksdagen står fast vid

Vattenfluoridering

sitt ställningstagande år 1971 att säga nej till vattenfluoridering i vårt land. Bakgrunden till vår motion är naturligtvis statsrådet Troedssons beslut om en utredning, vars uppgift tycks vara att på nytt, trots riksdagsbeslutet, driva fram vattenfluoridering.

Utskottet vill inte binda sig utan avstyrker motionen i avvaktan på att utredningen skall bli färdig. Jag kan i och för sig förstå utskottets argumentering för att inte ta ställning nu. Detta ansluter ju väl till den utskottstradition som har bildats. Jag uppskattar att utskottet i sitt betänkande håller en vad jag vill kalla neutral ton. Det innebär att man inte heller antyder att man innan utredningsresultatet föreligger vill ändra på riksdagsbeslutet från år 1971. Syftet med motionen har kanske inte heller i första hand varit att i denna omgång försöka få med utskottet på motionärernas linje. I och för sig hade det naturligtvis varit tacknämligt om vi lyckats med det, men det primära syftet har, som jag ser det, snarare varit att visa att det inom riksdagen finns en vaksamhet mot statsrådet Troedssons eventuella försök till framstötningar på det här området. Statsrådet i fråga skall inte tro att de som var emot vattenfluoridering 1971 nu har lagt ner sin talan bara därför att det sitter en borgerlig regering. Statsrådet Troedsson har nog grovt missbedömt den svenska opinionen, när hon tror att svenska folket vill byta till sig en viss nedgång i kariesfrekvensen, som man möjligen kan uppnå den här vägen, mot allt vad vattenfluoridering kan tänkas komma att innebära.

Det är f. ö. inte längre så säkert – här börjar de som undersöker de här sakerna bli alltmera tveksamma – att vattenfluoridering är den mirakelmedicin som man ursprungligen trodde. Nya undersökningar pekar åt det hållet. Uppgifterna om nedgången i kariesfrekvensen vid tillsats av fluor i dricksvattnet har varit klart överdrivna i de direktiv som utredningen har i botten för sitt arbete.

Dessutom bör man komma ihåg att fluor är ett kemiskt ämne och under vissa omständigheter ett rent gift. Vad vi behöver, anser jag, som en allmän inriktning när det gäller politiken på det här området är att, i stället för att tillsätta nya kemiska substanser och gifter till vårt dricksvatten och vår miljö, undersöka olika möjliga vägar att gå fram precis tvärtom, dvs. minska den kemiska belastningen på vår miljö. Det lämnar man inget positivt bidrag till genom att ta upp en utredning kring de här frågorna, när riksdagen en gång tidigare har sagt var den står.

Vi vet också – och här är det fortfarande betydande oklarheter – att riskproblemen ingalunda är fullständigt utredda. Olika undersökningar tyder på att en fortsatt vaksamhet är behövlig när det gäller att friförklara fluoren från de negativa verkningar den kan ha. Att i en sådan situation ta upp en diskussion om fluortillsats till en så grundläggande nyttighet som vårt dricksvatten tycker jag är helt fel.

Låt mig slutligen säga att det också finns etiska och integritetsmässiga problem av mycket stor tyngd i det här sammanhanget. Jag tycker det är stötande att man över huvud taget kan diskutera att tillsätta ett så omstritt kemiskt ämne som fluor just till dricksvattnet; här finns ju inte några alternativ för medborgarna utan man måste helt enkelt använda det

dricksvatten som finns. Samhället bör inte medverka till något sådant, och det är den tanken som ligger bakom vår motion.

Jag har inget yrkande den här gången. Med vår trepartimotion har vi velat markera att det finns en vaksamhet i riksdagen på det här området. Skulle statsrådet Troedsson fullfölja utredningen så långt att det kommer ett förslag till riksdagen, kommer det förvisso att väckas ytterligare motioner i frågan.

I detta anförande instämde Kurt Hugosson (s).

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Eftersom Lennart Pettersson inte hade något yrkande skulle jag ha kunnat avstå från ordet, och naturligtvis har jag ingenting emot att han och hans medmotionärer inom folkpartiet och centern håller tummen på ögat på statsrådet Troedsson; det kan kanske behövas i olika sammanhang.

Emellertid har motionärerna föreslagit att en utredning som har tillsatts inte skall fullföljas, och det måste jag säga är en överloppsgärning. Det resultat som utredningen kommer fram till kan ju inte vara farligt, utan det kan t. o. m. hända att det ger Lennart Pettersson ytterligare underlag för den motion som han har väckt. Återkom gärna med en motion när utredningen är klar, men jag tycker att vi skall låta den arbeta i lugn och ro och göra de bedömningar som den kan komma fram till.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Som jag sade inledningsvis var syftet bl. a. att markera att de ledamöter av riksdagen som har en annan uppfattning på den här punkten än statsrådet Troedsson inte har lagt ned sin talan. Den markeringen har vi nu gjort.

Sedan var vi nog medvetna om att utskottet sannolikt skulle gå på låt oss kalla det en neutral linje och inte avbryta en utredning som var på gång, och det ligger väl en del i det. Men vi var litet oroade sedan vi läst direktiven. Det kan ju ligga en risk i att man sätter in så mycket utredningsresurser just på att fördjupa sig i detaljerna kring införande av vattenfluoridering i det här landet så att man försummar att ägna sig åt en diskussion om vilka andra metoder som kan användas för att minska kariesfrekvensen hos småbarn och litet äldre barn.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har sin prövningsrätt när utredningen är klar. Till dess tycker jag vi kan lugna oss med att göra bedömningar av olika slag. Jag tror att Lennart Pettersson kommer att få mycket gott underlag i utredningen för sina ståndpunkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Beskattningen av
statliga vårdbidrag
m. m.*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:1 med anledning av motioner om beskattningen av statliga vårdbidrag m. m.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Det är med viss förvåning jag tar del av skatteutskottets yttrande och finner att det enda lilla stöd jag fått för min motion om ändrade bestämmelser för vårdbidrag för handikappade barn i syfte att lindra skattereglernas negativa verkningar kommer från moderathåll. Jag är naturligtvis väldigt tacksam för det, men jag finner det samtidigt litet märkligt och ologiskt.

Faktum är ju att vårdbidraget för handikappade är konstruerat så att det diskriminerar förvärvsarbetande föräldrar och gynnar hemmaföräldrar. Det framgår bl. a. av ett avsnitt av ett betänkande från socialförsäkringsutskottet som skatteutskottet nu citerar och där det heter:

”Vårdbidraget är avsett som ett grundläggande försörjningsstöd och som en kompensation för att en av föräldrarna i regel måste avstå från förvärvsinkomst för att vårda det handikappade barnet.”

Stödet är alltså konstruerat just på det sätt som det vårdnadsbidrag för alla som föreslagits av bl. a. moderaterna och som bekämpats av företrädare för majoriteten här i riksdagen. Därför tycker jag det är litet ologiskt att stödet för motionen så att säga kommer från fel håll. Och jag tycker det är märkligt att jag inte fått stöd från dem som rimligen borde stödja den här tanken.

I själva verket är det ju inte nödvändigt att föräldrar till handikappade barn avstår från förvärvsinkomst. Många handikappade barn får förtur till daghemsplats men har i alla fall så kraftiga extrabehov av resurser och omsorg att de betraktas som vårdbidragsberättigade och beviljas vårdbidrag i full utsträckning av bidragsbeviljande myndigheter. Det är alltså långt ifrån alltid den medicinska situationen som gör att föräldrar till handikappade barn väljer att stanna hemma – utan det är den ekonomiska situationen. När vårdbidraget läggs på toppen av en inkomst försvinner det ju till stor del som skatt.

Jag finner det alltså ganska märkligt att företrädare för de partier som hårt bekämpat tanken på ett beskattat vårdbidrag i allmänhet här inte alls berör den principiella motsättningen och än mindre de praktiska konsekvenserna för kvinnors valfrihet och jämställdhet av vårdbidragets nuvarande konstruktion.

Utskottet hänvisar till en utredning, och det är ju det vanliga förfarandet i Sveriges riksdag.

Jag vill bara ställa frågan, om jag kan tolka det något kryptiska sättet att referera familjestödsutredningens behandling så, att utskottet förutsätter att det vid regeringens prövning blir en seriös behandling av vårdbidragets negativa effekter. Kommer utskottet i annat fall att i framtiden vara berett att pröva sådana här framställningar i en mera positiv anda?

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill påpeka att skatteutskottet har åberopat tidigare ställningstaganden från utskottets sida, där utskottet understrukt att förbättringar av de handikappade barnens situation inte i första hand skall åstadkommas genom åtgärder på skattesidan utan bl. a. genom en fortsatt utbyggnad av det direkta stödet till de handikappade och deras familjer. Utskottet understryker att det fortfarande har denna uppfattning.

Det går inte att göra det här till en skatteteknisk fråga i första hand. Det kan vara sant att några nu kommer i kläm, men om man gör detta till i första hand en skatteteknisk fråga och inför lindringar i skattehänseende blir det de som är sämst ställda som får det minsta stödet.

Utskottet understryker att familjestödsutredningens betänkande Föräldraförsäkring, som avlämnades i våras, nu efter remissbehandling är föremål för övervägande inom regeringen. Vi förutsätter att man tar upp de synpunkter som framförs i motionen och som åtminstone delvis har en inte obetydlig tyngd. Man kan mycket väl tänka sig att dela upp stödet så, att en del utgår som ersättning för merkostnader och den andra delen avser ersättning för utfört merarbete. Men vi går helt naturligt inte närmare in på den frågan.

Det är väl uppenbart att vi förutsätter att de här frågorna liksom familjestödsutredningens förslag i övrigt skall prövas seriöst.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag hyser respekt för att Alvar Andersson, som ju tillhör ett parti som i princip är för beskattade vårdbidrag, här också logiskt försvarar den principen i det stora hela. Det hade varit intressantare att höra representanter för de båda partier som i princip är emot beskattade vårdbidrag klara av den principiella akrobatiken.

Här ger man ett bidrag som inte är motiverat av inkomstskillnader – att vissa familjer har låg inkomst och andra har högre – utan som är till för att förbättra de handikappade barnens omsorg. Bidraget är formellt lika för alla. Men sedan blandar man plötsligt in en helt annan princip, nämligen den generella inkomstutjämningen, och tar tillbaka en större del ju högre inkomst familjen har.

Jag är inte alls motståndare till inkomstutjämning, men jag är motståndare till att man på detta sätt blandar ihop principerna. En betydande del av de familjer som har handikappade barn upplever det så att staten ger ett ganska väl tilltaget bidrag med ena handen men sedan tar tillbaka nästan alltihop med den andra. Det är principiellt felaktigt och får ganska tråkiga praktiska konsekvenser. Våldigt många människor skakas i sin respekt för statens intentioner att verkligen hjälpa dem.

Jag får väl ta fasta på det i talarstolen upprepade beskedet att man verkligen skall pröva frågan seriöst. Det bästa är att göra detta bidrag helt skattefritt. Jag har ingenting emot att man sänker bidraget eller genom penningvärdeförsämringen låter det urholkas något, bara man gör det helt skattefritt. Om majoritet inte kan vinnas för den linjen, tycker jag att man i varje fall skall dela

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Beskattningen av
statliga vårdbidrag
m. m.*

upp bidraget så att en del, en omkostnadsdel, blir skattefri. Det är det enda rimliga i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 7 Åtgärder mot internationell skatteflykt

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:2 med anledning av motion om åtgärder mot internationell skatteflykt.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Det är väl känt att skatteundragande transaktioner sker i betydande omfattning i samband med olika utlandsbetalningar och liknande. Problemet storlek har vuxit i takt med den ökade utrikeshandeln och den ekonomiska integration som de facto har ägt rum i Västeuropa under efterkrigstiden. Också olikheter mellan skilda länders skatte- och civillagstiftning har bidragit till att problemen ökat. Men framför allt har det bristande samarbetet mellan olika staters skattemyndigheter i hög grad underlättat uppkomsten av skattebrott, där utlandstransaktioner är involverade. Vissa länder i Europa har t. o. m. satt i system att till egen fördel gynna utländska skatte- och valutafiffelare. Dessa länder är Liechtenstein, Schweiz och i viss utsträckning också Luxemburg.

Detta, herr talman, är bakgrunden till den socialdemokratiska motionen, som bl. a. sätter upp följande krav i kampen mot den internationella skattebrottsligheten:

För det första vill vi att regeringen tar initiativ till överläggningar i syfte att få till stånd ett multilateralt avtal om handräkning och informationsutbyte mellan skattemyndigheterna i samtliga länder i Västeuropa.

För det andra vill vi att regeringen undersöker förutsättningarna för att i samarbete med andra länder ta upp förhandlingar med Schweiz och Liechtenstein för att åstadkomma sådana ändringar i skatte- och sekretessreglerna för bl. a. Domicilgesellschaften resp. Anstalten – bolagsformer som man arbetar med i angivna länder – att dessa inte längre kan utnyttjas i skatteundragande syfte av bolag och privatpersoner utanför dessa länder.

För det tredje vill vi att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att föreslå effektivare svenska nationella åtgärder mot internationell skatteflykt, där bl. a. frågan prövas om inskränkande särregler vad gäller skatteavdrag i samband med transaktioner med skatteflyktsländer.

Jag har velat ge denna allmänna inledning för att redovisa för kammaren vad vi menar med rubriken internationell skatteflykt. Jag går inte upp i denna talarstol för att så mycket polemisera mot skatteutskottets enhälliga yttrande. I själva verket kan jag säga att det är tvärtom. Jag vill gärna understryka vad

skatteutskottet i sitt betänkande över motionen har sagt i denna viktiga fråga. Jag betraktar det såsom utomordentligt positivt. Vad jag nu säger är i första hand riktat till regeringen, som jag tycker har all anledning ta fasta på vad utskottet har skrivit om behovet av snabba åtgärder på detta område.

Jag kan här direkt citera vissa valda stycken ur utskottets skrivning, t. ex. följande:

”Av vad utskottet anfört framgår att utskottet helt instämmer i syftet med motionen. Om kravet på rättvisa och likformighet vid taxeringen skall kunna tillgodoses måste samhället med kraft ingripa mot skatteundandragande i alla former. Utskottet utgår således från att såväl regeringen som berörda myndigheter ägnar de nu aktuella frågorna all erforderlig uppmärksamhet även i fortsättningen och tar de internationella initiativ som kan anses lämpliga.”

I det här sammanhanget vill jag gärna peka på frågans behandling i Europarådets parlamentariska församling, som på svenskt initiativ har debatterat den internationella skatteflykten och vars rekommendation i mångt och mycket går ut på samma sak som vi har fört fram i vår motion. Det finns anledning att understryka det här i dag.

Enligt min mening gäller det nu för den svenska regeringen att följa upp detta på det internationella planet, att följa upp det inom Europarådets ministerkommitté, så att vi kommer loss med ett internationellt samarbete på området. Vi har hållit på i många år och tuggat med de här frågorna inom ramen för arbetet med bilaterala dubbelbeskattningsavtal som har förberetts i organisationen för ekonomisk utveckling och samarbete i Paris, men vi har inte kommit särskilt långt. Därför gäller det nu att pröva den väg utskottet anvisar.

Jag tror att de europeiska länderna har mycket gemensamt på det här området. Det finns alltså reella möjligheter att komma loss. Men det är klart att skulle det inte gå, även om den svenska regeringen gör allt den kan, vilket jag hoppas att den gör på basis av skatteutskottets betänkande, får man som vi har pekat på i motionen också tänka sig att ta till ensidigt svenska åtgärder för att öka trycket mot de utpräglade skatteflyktsländerna.

Utskottet är även här med på noterna, vilket jag konstaterar med tillfredsställelse, och jag citerar ytterligare vad utskottet har sagt på den här punkten: ”Utskottet delar motionärernas uppfattning. Om man inte genom internationella överenskommelser snabbt kan komma till rätta med rådande missförhållanden återstår endast att pröva frågan om interna åtgärder av t. ex. den art motionärerna aktualiserat.”

Herr talman! Jag vill gärna ställa mig bakom skatteutskottets betänkande med anledning av vår motion, och det är min förhoppning att regeringen också skall handla i enlighet med utskottets intentioner.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Som redan framgått av Lennart Petterssons anförande finns det inte så stora meningsskiljaktigheter mellan motionärerna och utskottet. Utskottet stryker under att kampen mot den internationella skatteflykten är

*Åtgärder mot in-
ternationell skat-
teflykt*

en av de viktigaste saker som vi har att ägna oss åt i kontrollhänseende, och vi förutsätter att regeringen vidtar alla de åtgärder som är nödvändiga för att komma till rätta med missförhållandena.

När utskottet ändå inte har kunnat tillstyrka motionen, så beror det på att många av de åtgärder som motionärerna har pekat på redan är på gång. De är alltså under bearbetning på ett eller annat sätt, och det finns ingen anledning att slå in öppna dörrar. När det gäller vad som sedan finns kvar vågar jag påstå att motionärerna har blivit helt tillgodosedda, precis som Lennart Pettersson sade. Vi förutsätter naturligtvis att regeringen vidtar de åtgärder som vi har tryckt på i utskottsbetänkandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Skatteutskottets ordförande säger att man inte har kunnat fullt ut tillstyrka motionen, men jag vill ändå gärna säga att jag tycker att skatteutskottets betänkande innebär en mycket positiv behandling, som jag är utomordentligt tacksam för.

Det är naturligtvis så som herr Wärnberg säger, att olika arbetsgrupper inom statsförvaltningen arbetar med dessa frågor. Det finns även grupper inom ramen för OECD som arbetar på problemen. Man kan i och för sig täcka in det mesta och säga att motionen därigenom är tillgodosedd, men om man tittar närmare på det arbete som bedrivs finner man tendenser på olika håll till ett väldigt långrotande. Man kommer aldrig till skott. Man griper inte tillfällena i flykten.

Vad denna motion och, hoppas jag, också skatteutskottets betänkande skall kunna leda fram till är att man kommer loss någon gång på detta område, så att man tar de initiativ som behövs och anstränger sig litet extra för att få med andra länder som har samma grundläggande problem med den internationella skatteflykten.

Jag hoppas verkligen att Erik Wärnberg har rätt när han säger att de arbetsgrupper som nu arbetar med dessa frågor är inriktade på att snabbt komma till resultat och inte spar några resurser för detta.

Jag vill än en gång yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vi är medvetna om att det sker ett långrotande och att det kanske tar litet tid. Det är därför skatteutskottet satte in den mening som Lennart Pettersson citerade, att om man inte kommer till något snabbt resultat genom internationella överenskommelser förutsätter vi att det vidtas interna svenska åtgärder för att råda bot på skatteflykten.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Ändring i bevissäkringslagen

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:3 med anledning av motion om ändring i bevissäkringslagen.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Motionen 1977/78:1447 behandlar bevissäkringslagen och ställer yrkanden i två avseenden i syfte att minska den rättsosäkerhet som vi motionärer hävdar vidlåder delar av den lagen. Jag menar att bevissäkringslagen inte är någon prydnad för svensk lagstiftning. Den har en utformning som gör att enskilda medborgare i alltför stor utsträckning kan komma i beroende av myndigheters och myndighetspersoners skönmässiga bedömanden. Jag hävdar att den har en utformning som i vissa delar strider mot grundläggande principer beträffande den enskildes integritet och rättskydd.

Motionen tar upp två frågor i lagen, nämligen kriterierna när den skall tillämpas och vilket organ som skall besluta om s. k. säkringsåtgärder. Jag har tagit upp dessa frågor förut och inte fått gehör för dem vare sig i skatteutskottet eller i kammaren. Också denna gång ställer sig skatteutskottet kallsinnigt till motionsförslaget. Det är verkligen inga långtgående krav som ställs, men de skulle, om de genomfördes, ta bort de minst acceptabla delarna av lagen och öka rättsskyddet för den enskilde utan att nämnvärt minska effektiviteten.

Utskottet hänvisar i sin avstyrkan denna gång till att utredningen om säkerhetsåtgärder m. m. i skatteprocessen har fått i uppdrag att utvärdera bevissäkringslagen. Nu skall den utredningen såvitt jag kunnat se av direktiven inte ta upp integritetsfrågor. Det skall däremot kommittén för översyn av tvångsmedelsregleringen vid förundersökning i brottmål m. m. göra – även i sådana frågor som berör bevissäkringslagen. Justitieministern säger i direktiven beträffande tvångsmedelsregleringen i bevissäkringslagen att det kan ifrågasättas om den i alla avseenden innefattar en riktig avvägning mellan de olika intressen som berörs. Detta uttalande ligger i linje med vad som konkret har getts uttryck för i motionen. Med hänsyn härtill kan jag, herr talman, den här gången avstå från att ställa något yrkande.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Det är i två avseenden som motionärerna vill ha en ändring i bevissäkringslagen. För det första vill man att länsskatterätten skall besluta om säkringsåtgärder. Skatteutskottet anser i år liksom förra året att det då finns risk att det tar alltför lång tid att verkställa behövliga åtgärder i samband med granskning av deklaraionsunderlag. Det kan finnas risk för att den som blir föremål för granskning kan undanhålla eller gömma undan material som skulle behövas för att få en rättvis beskattning. Därför vidhåller skatteutskottet sitt yrkande om avslag på motionen i detta avseende.

I det andra fallet vill motionärerna att det skall föreligga skälig misstanke om skattebrott för att man skall kunna tillämpa bevissäkringslagen. Vi anser i

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

Ändring i bevissäkringslagen

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

Ändrade regler för beskattningen av vinster i utländska lotterier

skatteutskottet att man i så fall går ifrån hela meningen med bevissäkringslagen. Om den som är utsatt för granskning inte vill tillhandahålla det material som han enligt lag är skyldig att tillhandahålla, måste det finnas möjligheter för granskningsman och taxeringsmyndighet att komma åt det material som skall ligga till grund för en rättvis deklaration och en rättvis beskattning. Det kan då inte vara rimligt att man skall behöva misstänka skattebrott för att komma åt de handlingar som erfordras.

Skatteutskottet är som sagt enigt i år liksom förra året, och jag vill härmed yrka bifall till utskottets hemställan.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Olle Westberg i Hofors och jag förde vid ungefär den här tiden förra året en ganska omfattande debatt i denna fråga, och jag skall inte göra en upprepning. Jag vill bara deklarera att jag finner att de skäl som skatteutskottet anförde förra året var lika litet bärande då som jag tycker att samma skäl är nu.

Låt mig dock nämna en enda punkt. Den gäller detta med granskningsledaren, som själv skall kunna fatta beslut. Lagen säger att när det gäller privatutrymmen är det av integritetsskäl viktigt att det är andra som fattar beslut, nämligen länsskatterätten. Detta gäller inte övriga utrymmen. Jag förmenar exempelvis att skillnaden mellan privatutrymmen och övriga utrymmen i vissa fall kan vara liten. Bara det är ett skäl till att man bör införa bestämmelsen att beslutet alltid skall fattas av länsskatterätten.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1978/79:4 med anledning av motion om information om det totala skatte- och avgiftsuttaget

1978/79:5 med anledning av motion om enhetlig tull på vissa kläder

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Ändrade regler för beskattningen av vinster i utländska lotterier

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:6 med anledning av motion om ändrade regler för beskattningen av vinster i utländska lotterier.

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! I min motion 1977/78:410 har jag yrkat att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av lagen om beskattningen av

*Ändrade regler
för beskattningen
av vinster i utländska
lotterier*

vinster i utländska lotterier. I dag kan vinnare i nämnda lotterier få betala ända upp till 85 % skatt på vinstsumman, vilket gör att beloppen oftast placeras i utländska banker för att sedan användas till köp av hus utomlands, resor och varor som kan medföras hem till Sverige i samband med resorna. I motionen har jag föreslagit att staten i stället skall tillämpa samma skattesats som för vinst på penninglotter, alltså 30 %. Detta skulle uppmuntra till att ta in beloppen till Sverige och betala skatt på dem. I fråga om de belopp som vinnarna sätter in i svensk bank betalas sedan årligen skatt på erhållen ränta.

Herr talman! Jag har i motionen utgått från att många svenska medborgare spelar på utländska lotterier, och jag vet att så är fallet. För att undvika missförstånd vill jag påpeka att jag själv inte hör till dem som sysslar med sådant. Dock har jag skaffat mig god vetskap om hur det förfäres i dylika fall.

Utskottet har i sin skrivning påpekat att lotteriförordningen inte förbjuder spel på utländska lotterier men försvårar detta genom förbud som i princip innebär att bankerna och postverket inte kan åta sig uppdrag som avser betalning av insatser eller betalning av vinster i utländska lotterier.

Utskottet påpekar även att det enligt 5 § valutaförordningen är förbjudet för den som är bosatt här i riket att utan riksbankens tillstånd verkställa eller ta emot betalning till eller från utlandet eller i utlandet annat än för vissa bestämda ändamål. Riksbanken har dock föreskrivit att enstaka betalning av belopp som ej överstiger 100 kr. får verkställas som löpande betalning oavsett ändamålet. Sistnämnda föreskrift utnyttjas av lottköparna för att göra inbetalningar av belopp understigande 100 kr., antingen i olika kassor på samma postkontor eller på olika postkontor. Betalningarna kan även göras med några dagars mellanrum. Eftersom en lott, åtminstone i ett visst utländskt lotteri som jag inte skall nämna namnet på, medgiver deltagande i fem dragningar är vinstchanserna större än i Penninglotteriet. Många vinner också, men beloppen blir oftast kvar i utlandet eller förs in i Sverige i form av varor. Det är detta problem jag har velat göra riksdagen uppmärksam på.

Skatteutskottet avstyrker min motion med hänvisning till att frågor rörande utländska lotterier kommer att behandlas av 1972 års lotteriutredning, som dock, enligt sina direktiv och enligt vad jag erfarit, inte kommer att pröva beskattningsreglerna. Eftersom lotteriutredningen nu snart är klar med sitt arbete – det beräknas vara klart under våren 1979 – har jag för dagen inget annat yrkande än skatteutskottets, och jag är beredd att invänta lotteriutredningens betänkande. Det är dock enligt min mening klart att de problem jag belyser i motion nr 410 icke löses genom lagstiftning om förbud mot inköp av lotter i utländska lotterier.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är inte någon angelägen skattereform herr Dahlén pläderar för. Det finns mer angelägna frågor att syssla med än att sänka

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Ändrade regler
för beskattningen
av vinster i utländska
lotterier*

skatterna för dem som får betala 85 % i skatt för tillfällig förvärvsverksamhet eller för vinster man får i utländska lotterier.

I detta sammanhang måste jag påpeka att även om det rent formellt inte är förbjudet att köpa lott i utländskt lotteri är det ändå förbjudet att främja deltagande i utländska lotterier. Man försöker på allt sätt förhindra detta. Jag vågar påstå att det förslag herr Dahlén lägger fram innebär att man vill uppmuntra till köp i utländskt lotteri i stället för att förhindra detta.

Bakgrunden är ju att man i Sverige bara får anordna lotterier för vissa ändamål, och en myndighet prövar om ändamålet är riktigt. Här skulle man alltså gå förbi detta och köpa lotter i utländskt lotteri – marknaden är dock begränsad.

När man på olika sätt försöker förhindra deltagande i utländska lotterier vill motionären uppmuntra till detta. Vi anser att det är felaktigt, och detta är alltså ingen angelägen skattereform. Kan vi på något sätt förhindra detta deltagande är det bara bra enligt utskottets uppfattning. Därmed ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det är kanske inte en så angelägen reform, men det finns stora pengar utomlands. Jag känner till en del belopp i Kopparbergs län – och det är inte småsummor – som har kommit in på vinster i ett visst tyskt lotteri. Man kan då fråga sig varför man genom postverket nästan varje månad får reklam förmedlad från dessa lotterier. Om man inte vill befrämja detta borde man ta steget ut och förbjuda postverket att befördra sådan reklam.

Jag avser inte att i dag polemisera mot utskottets ordförande i denna fråga. Jag har sagt att jag vill avvakta den utredning som efter många år kommer från 1972 års lotteriutredning för att se vad man där har att säga. Utredningen har ju till uppgift att också ta upp frågan om utländska lotterier.

Även om denna fråga kanske kan anses vara obetydlig, så rör det sig dock om stora pengar, och jag tror att skatteutskottets ordförande och jag kan vara överens om en sak: det gäller att se till att så mycket som möjligt av de svenska medborgarnas pengar stannar inom Sverige och beskattas här.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! På den punkten är vi överens, och jag hoppas att motionären bidrar till att få de människor som han i detta sammanhang känner till att betala skatt på de pengar de vunnit. De är nämligen skattskyldiga även om de inte tar hem dessa pengar, och jag hoppas som sagt att motionären medverkar till att skatterna på dem flyter in. Men troligtvis kommer de här människorna inte att betala skatt på sina vinster när de får en skatt som är 30 % – eller 42 %, om jag skall vara riktigt noga, för det är vad skatten är på varulotterier i Sverige. Är det fråga om väldigt stora belopp tror jag att det föreligger risk för att man försöker komma undan skatten.

Det finns alltså ingen skillnad i skattetillämpningen vare sig man tar hem pengarna eller inte. Man är skattskyldig för dem i båda fallen, och om vi kan hjälpas åt på den här punkten är det naturligtvis bra.

Vad sedan gäller postverkets sätt att förmedla brev tycker jag inte att vi, som motionären vill, skall ålägga postverket att undersöka vad som finns i vartenda brev som kommer från utlandet – man behöver inte ange på ett kuvert att det innehåller reklam för ett lotteri. Det är en ren omöjlighet. Postverket får däremot inte förmedla pengar i den andra riktningen, och det är detta som är det väsentliga.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1978/79:7 med anledning av motion om skattefrihet för bidrag från styrelsen för teknisk utveckling (STU)

1978/79:8 med anledning av motion om avdrag för reparationskostnad vid omtaxering av fastighet

1978/79:9 med anledning av motion om rätt för pensionärer till avdrag vid beskattningen för socialförsäkringsavgifter

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:2 med anledning av motioner rörande de politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Politikens villkor är det centrala temat i de fyra motioner från folkpartirepresentanter som nu har samlats i konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:2. Här aktualiseras mångsyssleriets omfattning och verkningar, heltidsengagerade politikere och politiska tjänstemäns anställningsvillkor, äldre människors möjligheter att utöva politiska förtroendeuppdrag och det politiska livets bristande anpassning till barn och familjeliv.

Frågeställningarna är av grundläggande betydelse för den representativa demokratins möjligheter att fungera och utvecklas. Nödvändigt är att villkoren är sådana, att det politiska livet kan fungera som en naturlig del i den totala samhällsgemenskapen. Villkoren får alltså inte vara sådana, att politikerna avskärmade från samhällslivet i övrigt. Här krävs en ingående diskussion om mål och medel för en nödvändig vitalisering av demokratins arbetsformer. Ett samhällsengagemang måste kunna utformas så att det är möjligt att förena med ett i övrigt normalt samhällsliv. Denna problematik måste ses utifrån den enskilde politikerns situation och möjligheter.

Tillfredsställande är att utskottet tycks vara förstående för det frågekomplex som här aktualiseras. Detta framgår bl. a. av följande citat från

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

betänkandet: "Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna att de förtroendevaldas roll och arbetssituation måste tillmätas stor betydelse i ett representativt politiskt system av det slag som tillämpas i vårt land såväl på riksnivå som i kommuner och landsting." Tyvärr leder inte detta för utskottets del till den för mig naturliga slutsatsen att en samlad översyn krävs av hela detta problemkomplex. Därför har jag i ett särskilt yttrande till betänkandet kortfattat konkretiserat de frågeställningar som vi utifrån folkpartiets synpunkter anser motivera en övergripande åtgärdsinriktad analys av arbetsvillkoren m. m. för de politiskt förtroendevalda och de politiska tjänstemännen.

Är det möjligt att förena ett politiskt arbete med ett normalt familjeliv? Denna fråga ställer många människor numera. Att det är betydande svårigheter måste konstateras, speciellt för småbarnsföräldrar. Samtidigt krävs det av varje politiker att, oavsett på vilken nivå i beslutsmaskineriet som han eller hon befinner sig, vid sidan av sitt offentliga samhällsuppdrag både delta i det partipolitiska arbetet och hålla en direktkontakt med allmänheten. Detta med närdemokrati är en självklar nödvändighet samtidigt som det är en naturlig konsekvens för att en meningsfull dialog skall kunna utvecklas mellan väljare och valda. Uppgifternas omfattning tenderar att ständigt växa med åttöljande konflikt mellan privatliv och samhällsarbete. I stället för att nonchaleras måste frågeställningens allvar leda till konstruktiva åtgärder. Detta förutsätter att man anser att de valda verkligen skall kunna vara en spegel av väljarna. För den representativa demokratin är denna princip grundläggande.

En annan åtgärd för att skapa en mänskligare politik är att alla sammanträden av betald karaktär i princip förläggs till dagtid. Detta är nästan en självklarhet på riks- och landstingsplanen, men i kommunerna är det tyvärr inte alltid naturligt. Lika vanligt som att landstingsmöten hålls på dagtid borde det vara att också kommunfullmäktige har dagsammanträden i stället för de alltför ofta förekommande nattmanglingarna. Lokala informationsmöten, som direkt riktar sig till allmänheten, måste däremot anordnas som kvällsarrangemang.

När det gäller åldersgränser för offentliga uppdrag är det nuvarande systemet ganska tvivelaktigt, som princip betraktat. Varje myndig medborgare måste kunna betraktas individuellt utifrån principen om likaberättigande, med rätt person på rätt plats oberoende av ålder och kön. Den stora gruppen pensionärer, ca 1 miljon medborgare, får inte ställas åt sidan enbart på grund av ett generellt åldersstreck, trots att deras vitalitet ökar. Pensionsutbetalningen får med andra ord inte vara diskvalificerande för deltagande i det aktiva samhällsarbetet.

Folkpartiet har gått i spetsen för det politiska mångsyssleriets bekämpande. Därför har denna fråga vid flera tillfällen aktualiserats i denna kammare. Som påtalats i bl. a. motioner är behovet av en samlad kartläggning betydande för att bl. a. få större klarhet i vad som dels är positivt från samordningssynpunkt, dels är negativt från lojalitetssynpunkt. Man kan ju inte blunda för de intressekonflikter som uppstår. Detta borde från allmänhetens synpunkt

kunna granskas i stället för att skylas över. Samtidigt är det viktigt att påpeka att politiker inte får bli smalspåriga experter utan måste få en bred verklighetsförankring i olika delar av samhällslivet, men detta behöver nödvändigtvis inte ske samtidigt på skilda områden.

Under 1970-talet har vi fått allt fler professionella politiker. Det finns numera många förtroendevalda, som inte hinner med något yrkesarbete vid sidan om sina offentliga uppdrag. Det finns också många tjänstemän som rekryteras för att biträda heltidsengagerade förtroendemän med huvudsakligen politiska uppgifter. Sammanlagt torde dessa s. k. professionella politiker av olika kategorier uppgå till minst 1 000 personer.

För många av dessa präglas det politiska heltidsengagemanget av betydande osäkerhet. Det finns ingen garanti för att anställningen fortsätter efter mandatperiodens utgång. Därför har det för vissa grupper skapats särskilda skyddsnet i form av pensioner, avgångsvederlag och liknande. Detta skedde bl. a. vid regeringsskiftet här i landet 1976, vilket kom att medföra en del märkliga konsekvenser. För andra grupper finns inga sådana skyddsnet. Lönesättningen har påverkats såväl av önskemålet om att kunna rekrytera kvalificerade personer som av insikten om att engagemanget kan vara tidsbegränsat.

De lösningar som har valts har långt ifrån alltid varit klart genomtänkta, och ibland har de fått direkt stötande konsekvenser då anställningsvillkoren visat sig vara alltför generösa. Bestämmelserna har ibland så utformats att ledande politiker uppstår betydande belopp i pension samtidigt som de får full lön för annat politiskt arbete. Lika tvivelaktigt är det när unga personer efter en relativt kort period som heltidsengagerade politiker kan dra sig tillbaka som värlönlade pensionärer. Här är det hög tid att dessa bestämmelser verkligen ses över och grundligt genomarbetas på alla nivåer i vår samhällsapparat.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att det alltså är mycket angeläget att det frågekomplex som jag här mera skissartat har berört blir föremål för en samlad översyn. Detta är nödvändigt för att kunna skapa rimliga förutsättningar för en mänskligare politik. För oss inom folkpartiet är det självklart att politiskt samhällsengagemang, på alla nivåer, måste på ett naturligt sätt integreras med det övriga livet i den totala samhällsgemenskapen och inte isoleras därifrån.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Frågan om mångsyssleriet och politikernas arbetsvillkor har diskuterats i kammaren under större delen av 1970-talet. Att döma av dagens debatt och det särskilda yttrande som fogats vid det betänkande som vi behandlar är det lika svårt nu som tidigare att omsätta de allmänna värdeomdömena i konkreta handlingsalternativ. I betänkandet behandlas fyra olika motioner, och utskottet är helt enigt i sina uttalanden. I det nyss nämnda yttrandet sägs endast att det hade varit bättre, om utskottet också hade varit berett att medverka till en samlad översyn av problemkomplexet. I yttrandet anförs dock inget som motsäger vad utskottet har redovisat. Låt

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

mig ändå något kommentera utskottets motiveringar på resp. punkter.

Vi är överens om att de förtroendevaldas roll och arbetssituation måste tillmätas stor betydelse i ett representativt politiskt system, inte minst i ett sådant system som vi har i vårt land, där vi på riksnivå, i kommunerna och i landstingen har beslutande församlingar genom vilka den politiska demokratin till syvende og sidst skall förverkligas.

Vad är det då som man tar upp? I en motion begärs en utredning om hur det politiska livet bättre skall kunna anpassas till barn och familj. Det första man kan fråga sig i detta sammanhang är: Vad är det för samhällsliv som man diskuterar och vad är ett normalt familjeliv? Finns det i dagsläget en riksläkare för ett sådant förhållande? Är detta ett problem som enbart berör politikerna? På den frågan vill jag svara nej, det berör även människor inom andra delar av vårt samhälle. Det berör dem som arbetar i folkrörelserna, det berör dem som arbetar exempelvis i idrottsrörelsen. Här finns det människor som på sin fritid och på obekvämtid lägger ned arbete på uppgifter som – om man får använda ordet normalt – ligger utöver vad som är möjligt att anpassa till ett normalt familjeliv.

De frågor som tas upp i den här motionen – om rätt till ledighet, om ersättning för förlorad arbetsförtjänst och om olika sätt att lösa vissa gruppers problem – kräver ju ingen särskild utredning.

Rätten till ledighet är reglerad utom i ett avseende. Det gäller dem som är anställda vid krigsmakten, och där pågår en översyn av tjänstereglementet. Det har vi också redovisat från utskottets sida.

I den övriga delen är den kommunallagsreform som beslöts under 1977 exempel på att det utredningsarbete som vi har bedrivit tidigare och det arbete som utskottet har lagt ned på frågan är helt inriktat på att förbättra politikernas arbetsvillkor. Det finns numera rätt till ledighet för de här uppdragen. Det är alltså i sig inget problem. Om man sedan vill hålla sammanträden på dagtid eller kvällstid tycker jag vi får överlåta till de kommunala beslutande församlingarna att bestämma i enlighet med vad de anser vara bäst. Allt är inte antingen svart eller vitt i detta sammanhang. Man tar inte bort problemet enbart genom att säga att sammanträde skall hållas på dagtid, därför att vi har stora grupper skiftarbetande och andra kategorier som har arbetstid när huvuddelen av de förvärvsarbetande är lediga. Men det är ett särskilt problem som man också har pekat på.

Vi kan vidare konstatera att frågan om arvode också har satts i relation till de svårigheter som kan föreligga att fastställa någon inkomstbortfallsprincip. Den grundläggande principen är att arvode skall utgöra ersättning för uppdrag och att man bestämmer en skälig ersättning. Det gör också kommuner och landstingskommuner var för sig. Grundtanken är att man sätter arvoden så, att ingen av ekonomiska skäl skall vara tvingad att avstå från ett förtroendeuppdrag.

Kommunalrättsreformen innebar också att kommunerna fick vidgade möjligheter att underlätta för politikerna. De får exempelvis räkna in omkostnader för barn tillsyn eller de särskilda kostnader som handikappade kan åsamkas när de åtar sig ett förtroendeuppdrag. Allt det här tillämpas nu

ute i kommunerna och i landstingskommunerna. Det finns en möjlighet för de förtroendevalda att ta tag i de här frågorna. Utskottet anser därför att det inte finns någon anledning att ånyo särskilt diskutera den här frågan utan att 1977 års kommunallagsreform måste slå igenom.

Beträffande en annan fråga som följer på den om de förtroendevaldas villkor och ekonomiska ersättning, nämligen anställningsvillkoren för politiska tjänstemän, vill jag påpeka att när det gäller det som Esse Petersson menade när han talade om bestämmelserna rörande pensionsförmåner m. m. till kommunalråd och landstingsråd, så pågår det en översyn, som utskottet har hänvisat till. Det är en fråga som man beslutar om ute i kommunerna. Om det finns några särskilda frågor som bör uppmärksammas i det sammanhanget förmodar jag att de också kommer med i den översyn som nu pågår och att kommunerna var för sig kommer att ta upp de här frågorna till förnyat ställningstagande.

När det slutligen gäller frågan om uppdragskoncentrationen sade jag i mitt inledningsanförande att de gamla värderingarna lever kvar. I förra årets riksdagsdebatt ställdes den konkreta frågan: Vad är egentligen mångsyssleri? Någon definition gavs inte vid det tillfället. Jag undrar om vi kan få någon definition i dag. Det talas om en avvägning mellan vad som är uppdragskoncentration och vilka uppdrag som är nödvändiga för samordningen. Men vad är då nödvändig samordning? Jag utgår från att den kan vara någonting högst individuellt för olika politiker. Är det över huvud taget möjligt att konkretisera uttalandena kring mångsyssleri i praktiska riktlinjer?

Men det är ändå inte detta som jag tycker är det väsentligaste, utan det är den roll som partierna har i det här sammanhanget. Förra gången vi behandlade frågan sade konstitutionsutskottet i sitt betänkande att partierna har att utan någon statlig inblandning göra de bedömningar som de anser erforderliga. Nu befinner vi oss i en situation då partierna ånyo har möjlighet att göra sådana bedömningar. De går nu in i nomineringsarbetet för de allmänna valen vilket sedan skall följas upp av nomineringar till nämnder, styrelser och andra uppdrag som de beslutande församlingarna har att verkställa. Partierna har möjlighet att göra bedömningar i den mån de finner det erforderligt. Jag tycker det är av största vikt att vi överlämnar de interna övervägandena och fördelningen av de olika uppdragen till partierna själva – jag kan inte tänka mig några statliga riktlinjer för partiernas interna arbete.

Inte heller kan jag finna att man, som Esse Petersson säger, försöker skyla över någonting av det som har med den s. k. uppdragskoncentrationen att göra. Den samlade redovisning som har efterlysts tror jag skulle bli oerhört tung och alldeles omöjlig att tränga igenom, om man skulle samla exempel från hela landet. Det finns nämligen i dag så stor samordning och så många sammanställningar av uppdrag att det inte uppstår något sådant problem för den som vill sätta sig in i saken att också göra det. Framför allt finns ju redovisningarna på det kommunala planet. Där är det kanske också mest intressant för de enskilda människorna att se hur uppdragen är fördelade bland de politiker som de har närmast sig.

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

Herr talman! Detta resonemang har lett fram till att utskottet föreslår riksdagen att avslå motionerna. Utskottet har pekat på den vitala betydelsen av diskussion och fäst uppmärksamheten på politikernas arbetsvillkor samt redovisat vilka åtgärder som är vidtagna. Vi är beredda att gå vidare i diskussionen.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

ESSE PETERSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bengt Kindbom säger att det inte finns någon skillnad mellan å ena sidan utskottets skrivning och å andra sidan det särskilda yttrandet. Men att det finns en skillnad märker Bengt Kindbom, om han vill läsa innantill. I det resonemang från utskottets sida som jag redovisade är man positiv i många ordvändningar men kommer till slutsatsen att vi har utredningar som är antingen genomförda eller pågår och att vi dessutom har den nya kommunallagen, som – det skall i rättvisans namn erkännas – ger möjlighet till större flexibilitet. Därför skulle vi i det här läget inte ha behov av någon översyn.

I det särskilda yttrandet tar jag upp olika delar i motionerna och synpunkter som rör just de förtroendevaldas situation och de politiska tjänstemännens arbetsvillkor. Jag anser att det behövs en samlad översyn av hela problematiken. Där är det således väsentliga skillnader.

När det gäller mångsyssleriet som sådant är det inte en diskussion om vad som är mångsyssleri som är huvudsaken, utan att man – vilket också framgick både av mitt anförande och av det särskilda yttrandet – får en kartläggning av det för att ge medborgarna möjligheter att ta ställning till problemet. Det positiva med diskussionen om mångsyssleri är att man har fått i gång en allmän debatt och att det har skett en viss självsanering på området.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Av Esse Peterssons anförande blir slutsatsen att det särskilda yttrandet egentligen borde ha varit en reservation. Jag sade tidigare att utskottet är enigt. Jag tolkar det nämligen som att man har godtagit utskottets redovisningar, trots det som sägs i det särskilda yttrandet om att det hade varit bättre om utskottet varit berett att medverka till en samlad översyn av problemkomplexet.

Vad är det som finns med i det särskilda yttrandet? Jo, det är frågan om de heltidsengagerade politikernas ställning. Jag nämnde tidigare att den diskuteras inom kommun- och landstingsförbunden. Jag vill tillägga att det kanske inte bara är de heltidsengagerade politikerna som har en särställning. Jag kan peka på en grupp som måhända har en sämre ställning, nämligen de olika förtroendemän som är deltidengagerade. Kommunerna har i dag inte möjlighet att heltidsengagera förtroendemän på alla ledande poster. Därför finns det rader av deltidengagemang där problematiken kanske är än större.

Det andra problemet som tas upp i det särskilda yttrandet är mångsyssle-

riet. Min fråga är: Hur skall man kunna kartlägga det när man inte vet vad det egentligen är? Det blev ju slutsatsen av Esse Peterssons senaste inlägg.

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

ESSE PETERSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kartläggningen är till för att få en bild av den uppdragskoncentration som är rådande. Sedan får man dra slutsatserna av det. Det var inte så att man endast skulle redovisa dem som någon till äventyrs ansåg vara mångsysslare, utan det skulle vara en förteckning över och kartläggning av alla förtroendevalda för att man skulle få en bild av läget som bakgrund för ställningstaganden. Det är positivt om man ändå framöver kan komma fram till en sådan här bredare översyn av den situation som de politiska förtroendemännen, och likaså de politiska tjänstemännen, befinner sig i.

På en punkt vill jag ge Bengt Kindbom rätt. Det är inte bara fråga om heltidsengagerade politiker och tjänstemän, utan problemet är lika stort för halv- och deltidsengagerade politiker och tjänstemän. Där finns ytterligare en uppgift att ta med i utredningen. Nog finns det att göra om bara viljan finns.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Att bli pensionär innebär inte bara att få en hel del förmåner utan också att mista en hel del rättigheter, på arbetsmarknaden, inom socialförsäkringarna och på flera andra håll. Det är ingen hemlighet att det på många ställen inom det fria organisationslivet och näringslivet finns stadgemässiga eller mindre formella regler om åldersgränser uppåt, som gör att man med mer eller mindre kraftiga medel ser till att den stora grupp människor som de äldre i samhället utgör saknar varje möjlighet till representativ medverkan i politik och samhällsarbete. Alla vet detta. De flesta är medlemmar i organisationer som har eller har haft den typen av regler. Ändå verkar det som om utskottsmajoriteten över huvud taget inte vill se det här problemet. Utskottsmajoriteten blandar bort problematiken i en suddig skrivning om att nomineringsarbetet är någonting som partierna själva skall besluta om. Det är givet att partierna själva skall besluta om det, men problemet gäller ju inte bara politiska partier – det gäller stora delar av samhället. Om det är på det sättet att människor över 65 eller 70 år formellt eller informellt över huvud taget inte får vara med är det väl då en lika angelägen riksdagsuppgift att på något sätt reagera som om det var fråga om kvinnor eller människor av en viss ras eller religion som diskriminerades.

Jag har inte här begärt något mera formellt ställningstagande i form av lagsiftning e. d. Jag har begärt en kartläggning. En sådan tror jag hade varit av intresse för alla. Och jag har framför allt begärt en meningsyttring. I det särskilda yttrandet finns ett klart ställningstagande. Det kunde i varje fall ha funnits en utskottsskrivning från majoriteten om att man inte gillar den typen av formella regler som utesluter 70-åringar från kommunala förtroendeuppdrag för att ta ett exempel som är ganska vanligt.

Jag vill fråga utskottsmajoriteten: Tycker ni att det är riktigt om man generellt utesluter en miljon människor från kommunalpolitisk represen-

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

tation, för att ta ett exempel, eller kan ni här från talarstolen kosta på er ett principuttalande, att alla samhällsgrupper som har uppnått myndighetsåldern självfallet skall ha möjligheter att vara representerade i organisationsväsendet, i styrelser och i beslutande församlingar?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Någon utskottsminoritet finns det inte, men, som jag sade förut, det särskilda yttrandet av folkpartiet kanske betraktas som en reservation. Men det är det inte.

Jag vill bara påpeka en sak: Det finns ingen regel som generellt utestänger 70-åringar från förtroendeuppdrag. En sådan gräns finns i vissa speciallagstiftningar, och då är det dem man får väcka förslag om att ändra i varje särskilt fall. Sådana förslag får då bedömas i det sammanhanget. Någon generell regel – det vill jag understryka – finns inte som utestänger 70-åringar.

Återigen: Det som är det väsentliga i den representativa demokratin i det här landet är ju partiernas ställning, och här återkommer vi alltså till partiernas interna överväganden i dessa sammanhang.

PER GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med intresse men kanske med än större beklämning frånvaron i Bengt Kindboms yttrande av ett principiellt ställningstagande mot åldersgränser, om det så är partier eller fria organisationer som tillämpar generella gränser, generella fallbilor, där alla skall lämna sitt uppdrag vid en viss biologisk ålder. Jag efterlyser från någon av utskottsmajoritetens representanter ett ställningstagande, för i det här fallet krävs ingen formell reservation. Det är ju inte fråga om ett yrkande om lagstiftning e. d., utan det gäller precis den typ av ställningstagande som man kan framföra i ett särskilt yttrande, nämligen att man principiellt ogillar sådana åldersgränser. Det har inte utskottsmajoriteten kunnat skriva under på.

Om detta verkligen är utskottsmajoritetens mening är det mycket intressant för en miljon människor över 70 år – eller vi kanske skall tänka oss samtliga pensionärer, dvs. 1,5 miljoner människor över 65 år – att representanter för alla partierna utom folkpartiet tycker att det är riktigt att man i organisationsväsendet eller i det politiska arbetet generellt säger att dessa människor inte får lov att vara med. Om det förhåller sig på det sättet tror jag att dessa människor är mycket intresserade av att få höra det klart utsägas.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Mångsyssleriets problem är inte okända för riksdagens ledamöter. Den som sitter i riksdagen sitter också i ett eller två utskott, en eller flera utredningar och kommittéer, en eller flera statliga styrelser, liksom

den som sitter i landsting eller kommunfullmäktige också sitter i en nämnd eller fler. Ett tyngre uppdrag ger många fler små. Därför är det svårt att klara av att sitta i kommunfullmäktige, landsting och riksdag samtidigt.

Möjligheterna att uppleva verklighetens problem på samma sätt som andra människor är begränsade för politiker. Det kan inte annat än påverka beslutens innehåll. Det är omöjligt att helt föreställa sig den verklighet som finns bakom beslutsunderlagets tjocka luntor. Ingen PM kan registrera allt. Ett tydligt exempel på det är vad som hände när sambeskattningen avskaffades och särbeskattningen infördes för att kvinnor skulle kunna gå ut på arbetsmarknaden. Ingen politiker hade i det läget förutsett det enorma intresset för förvärvsarbete bland småbarnsmammorna, och därför hade man inte heller mött upp med någon daghemsutbyggnad. Planen på daghemsutbyggnad kom först fem år senare, då katastrofen redan var ett faktum.

Kritiken mot mångsyssleriet växer sig allt starkare utanför politiken. Press, radio, TV och utomparlamentariska grupper har ägnat många ambitiösa timmar åt att åstadkomma sammanställningar över maktkoncentrationen i politiken. Därför vore det angeläget att få fram en offentlig redovisning av politikernas uppdrag för att möta den opinion som finns. Detta är viktigt, eftersom mångsyssleriet bidrar till misstroende mot det politiska systemet som sådant. Många politiker har tagit kritiken på allvar och dragit ner på antalet uppdrag. Folkpartiet har vid sitt landsmöte till sina medlemmar givit rekommendationen att riksdagsuppdrag inte bör förenas med tyngre kommunala uppdrag. Men alljämt är mångsyssleriet ett problem för de grupper, framför allt kvinnorna, som inte har de praktiska förutsättningarna att ställa upp på politikens villkor, för väljarna, som inte kan få information om vilka uppdrag de förtroendevalda politikerna har, och för politikerna, som får sämre möjligheter till insyn i byråkratin.

En offentlig redovisning skulle underlätta för väljarna att avgöra de olika lojaliteterna hos de olika politikerna. Det är också en självklar rättighet för våra väljare att få veta vad deras förtroendevalda gör. I de flesta fall är uppgifterna om olika uppdrag betydligt väsentligare än den uppgift om titel som finns efter namnet på valsekeln. Titeln är ju många gånger en reminiscens från den tid då politikern i sig inte var politiskt aktiv. Jag skulle vilja fråga Bengt Kindbom varför han inte vill se till, att väljarna får veta vilka uppdrag vi politiker har.

Precis innan jag skulle gå upp här i talarstolen, herr talman, tittade jag noggrant i de betänkanden som vi har att behandla i dag. Bland dem finns konstitutionsutskottets betänkande nr 5. Det är väl inget särskilt med det betänkandet, men det har varit på remiss till Svenska kommunförbundet. Den som har svarat från Svenska kommunförbundets sida är Karl Boo, och den som har undertecknat konstitutionsutskottets betänkande är också Karl Boo. Karl Boo skriver brev till Karl Boo. Jag tycker det är ett ypperligt exempel på mångsyssleriets avigsidor.

I detta anförande instämde Karin Ahrland (fp).

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*De politiskt förtro-
endevaldas arbets-
villkor m. m.*

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! När det gäller frågan om åldersgränser vill jag än en gång slå fast, att vi inte har några generella regler på den punkten. Det finns heller inga uttalanden från utskottet om att man står bakom några åldersgränser. Här är det fråga om en fri nominering till den del som partierna har att göra den. Speciallagstiftningen pekade jag på tidigare.

Bonnie Bernström tar upp frågan om att det kan skapa ett misstroende gentemot politikerna att de inte vill redovisa hur uppdragen är fördelade. Jag vill fråga Bonnie Bernström: Bygger hon det uttalandet på att folkpartiets rekommendation inte har gett den effekt som avsågs? Någoting åt det hållet måste det väl ändå vara eftersom folkpartiet ständigt återkommer till detta. Utskottsmajoriteten i övrigt har ju hänvisat till partiernas nomineringsarbete.

Den offentliga redovisningen finns i princip i dag. Jag sade att det är allra viktigast att den finns på det kommunala planet eftersom människorna upplever att det är där politikerna och beslutsfattarna finns närmast dem.

Jag kan för min del inte förstå att uppgifter om de olika uppdragen är det väsentligaste. Det måste vara uppgifter om uppdragens art som är det väsentliga när man talar om koncentration. Avvägningarna här kommer att bli svåra att göra, och jag noterar att Bonnie Bernström inte heller i år har gett någon definition på vad hon menar med mångsyssleri.

När man tittar på betänkandet så kan man konstatera att det är en väldig förenkling av problematiken att säga att det är Karl Boo som skriver brev till Karl Boo. Här rör det ju sig om två institutioner.

Det finns ett uttalande från Esse Petersson tidigare som jag vill ta fasta på, nämligen att det kan finnas ett behov av samordning och samverkan på olika nivåer. Då vore det intressant att höra hur Bonnie Bernström ser på detta. Är det olika uppfattningar inom folkpartiet eller har man samma uppfattning? Är det betydelsefullt att det finns en viss samordning, vilket det fanns i det här utpekade fallet, eller är det oväsentligt?

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! För att förklara detta med misstroende: jag har personligen stött på åtskilliga människor som uttalar sitt misstroende för en politiker som har alltför många uppdrag. Det är ett befogat misstroende. Om man har dubbla lojaliteter kan man inte kritisera olika instanser.

Folkpartiets rekommendation har fallit ut tämligen väl. Däremot är det väl egentligen viktigare att centern antar en sådan här rekommendation. Centern är nämligen det värsta mångsysslarpartiet enligt den undersökning FPU gjorde om mångsyssleriet i riksdagen för något år sedan. Det parti som talar om decentralisering har alltså de flesta maktsamlarna inom sitt parti.

Bengt Kindbom försöker smita undan och vill inte förklara varför han inte vill lämna uppgift till väljarna om vilka uppdrag olika politiker har. Jag tycker det är tämligen väsentligt att som väljare få veta om en riksdagsledamot sitter i landsting och kommunfullmäktige samtidigt. Bengt Kindbom gör sig till tolk för människor ute i kommunerna och tror att de inte tycker att detta är

väsentligt. Men jag tror att varenda människa i det här landet vill veta vilka förutsättningar de förtroendevalda har att fullgöra sina uppdrag. Jag tror inte respekten ökar för politiken om en riksdagsledamot som sitter i kommunfullmäktige aldrig hinner vara närvarande vid sammanträdena i kommunen.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag har aldrig motsatt mig sådana redovisningar, och jag vill påpeka att vi från utskottet skrivit att sådana redovisningar finns. Jag har bara understrukit vilken del jag anser vara den väsentliga, nämligen beträffande den kommunala sektorn. Men det är ju ingenting som hindrar att man tittar i flera redovisningar och gör sammanställningar.

Jag noterar att Bonnie Bernström resonerar som om det skulle föreligga delade uppfattningar i det utskottsbetänkande vi behandlar. Så är inte fallet. Det är ett enigt utskottsförslag, och sedan finns vissa frågor utvecklade i ett särskilt yttrande.

I den första delen av sin replik hänvisade Bonnie Bernström till en FPU-undersökning. Jag vill bara säga att var den behäftad med samma brister och avsaknad av källkritik som den FPU-undersökning som gjordes i Skaraborg under våren är den inte mycket värd. Är det den typen av redovisningar vi skall ha i framtiden tror jag inte att de ger vare sig allmänhet eller väljare någon som helst vägledning.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att vi kan komma till rätta med de många ovederhäftiga undersökningar som görs om vi ser till att information om de olika uppdrag vi har som politiker verkligen kommer fram till väljarna. Förvisso finns det olika offentliga redovisningar. Men Bengt Kindbom vill ju inte se till att väljarna får sådana redovisningar i sin hand – det är det som är det intressanta i detta sammanhang. Han vill sitta och tjuvhålla på informationen.

Dessutom är det inte ointressant att Karl Boo skriver brev till Karl Boo, även om det rör sig om två olika institutioner. Vad är det för mening med remissförfarande och decentralisering av beslut om det är samma människor som skall sitta i de olika institutionerna och skriva brev till sig själva? Då får vi ju inte något åsiktsutbyte!

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag har tidigare i en annan debatt anslutit mig till Per Gahrton i hans arbete för jämställdhet för de äldre. Jag vill gärna göra det också i dag för att markera att detta är en viktig fråga icke bara för folkpartiet.

Men jag känner mig en smula konfunderad över att det nederst på s. 7 och överst på s. 8 i utskottsbetänkandet talas om "jämställdhet och likaberättigande – – – oberoende av biologisk ålder". Jag vet inte om det står så i Per Gahrtons motion eller om det är utskottets formulering. Vad som menas måste väl ändå vara "oberoende av kronologisk ålder".

De politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

Vi vet att den biologiska åldern är mycket olika hos människor av samma kronologiska ålder. Skall man våga säga något i sakfrågan, så skulle det vara att människorna här i landet nu för tiden har en mycket lägre biologisk ålder vid en och samma kronologiska ålder än vad de tidigare hade och därför rimligtvis längre duger både till arbeta och till att delta i politiskt arbete och väljas till förtroendeposter.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Fyraåriga mandatperioder m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:3 med anledning av motioner om fyraåriga mandatperioder m. m.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! "Den treåriga mandatperioden är för kort. På denna tid hinner man inte med sitt arbete och det gäller såväl i opposition som i majoritetsställning."

"Mandatperioderna är för korta i dag."

"Tre år är för kort för en ny regering att sätta sig in i arbetet och det tar tid och kraft att vrida om politiken."

De här tre citaten kommer från en enkät om mandatperiodens längd och den gemensamma valdagen. Enkäten har gjorts av Landstingens Tidskrift, och de tre citerade är alla ledamöter av riksdagen: Lisa Mattson, Sonja Fredgarth, Sten Andersson. Men det var inte bara de som svarade så här. Man hade frågat sammanlagt 22 politiker från samtliga partier och alla med stark förankring i sina partier. Av dessa 22 var det bara 2 som ansåg att det är bra som det är f. n. med tre års mandatperiod. Det var två vpk:are. Svaren var fullständigt entydiga, oavsett om man frågade socialdemokraterna eller någon från regeringspartierna. När jag läste enkäten blev jag nästan uttråkad, därför att samstämmigheten var så total.

Bonnie Bernström och jag har i vår motion 643 yrkat att riksdagen skall begära förslag till grundlagsändring så att fyraåriga mandatperioder för riksdagen kan införas. Jag skall inte trötta kammaren med en längre utläggning om varför vi vill ha det så. Det är tydligen helt onödigt, eftersom alla partiers företrädare tycks hålla med oss.

Konstitutionsutskottet däremot har – som vanligt, skulle jag vilja säga – hänvisat till att frågan är under utredning, och det är ju bra. Vi har för vana i det här landet att inte införa någon ny reform utan att ha utrett varje fråga grundligt först. Nu skall vi såsom omväxling utreda hur vi skall bära oss åt för att återgå till ett tidigare system eller åtminstone något som liknar det. Det är kanske nödvändigt. Men mandattiderna är korta, herr talman, och utredningar brukar vara långa, och då tycker jag att utskottet åtminstone kunde ha

gjort ett uttalande som givit en antydning om utskottets uppfattning i sakfrågan. Det hade säkert varit roligt också för kommittén att få veta att den inte utreder det här bara för utredandets egen skull utan därför att det faktiskt är en allmän önskan hos de flesta att förlänga riksdagens mandatperiod. Då kanske utredningen inte behöver hålla på så länge.

Vi har i vår motion också tagit upp problemen med en gemensam valdag för kommunalval och riksdagsval. Vi anser att intresset för kommun- och landstingsfrågor skulle öka, om de valen hölls vid ett annat tillfälle än riksdagsvalen. De kommunala frågorna försvinner i dag ofta i den rikspolitiska debatten, vilket vi tycker är en fara för den kommunala demokratin. Två tredjedelar av den offentliga sektorn ligger på landsting och kommuner, och därför är det viktigt att de frågorna får en framträdande plats också i valrörelserna. Det vet de flesta som sysslar med politik, och då borde vi vara beredda att ändra systemet. Också på denna punkt hänvisar utskottet till pågående utredning, och vi kan göra samma kommentarer som när det gäller den första frågan.

Till sist, herr talman! Utskottet har i sin skrivning åberopat "Dir. 1977:76". Får jag bara upplysa om att utskottet då är ute och bokstavligen seglar, för enligt kommittéberättelsen är detta tilläggsdirektiv till befälsmannautredningen, som sysslar med sjöfartspolitik. Jag hoppas själv att kommittén för fortsatt utredning av vissa kommunaldemokratiska frågor – den har nr 96 – kommer att arbeta snabbt.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Förste vice talmannen **TORSTEN BENGTSON** (c):

Herr talman! När de treåriga mandatperioderna infördes var det resultatet av en kompromiss mellan stridiga viljor. Tidigare hade vi val vartannat år, varannan gång till riksdagen och varannan gång till landsting och kommuner. Många ville emellertid ha ett samband mellan den kommunala aktiviteten och annan aktivitet, och man ville därför ha alla val på en dag. Därigenom fick vi dessa treåriga mandatperioder, som egentligen ingen tyckte om och som ingen ville förorda.

Trots detta har de treåriga mandatperioderna nu existerat en lång tid. Jag tycker mig inom nästan alla partier förmärka den uppfattningen att de treåriga mandatperioderna inte är någon bra anordning. Mandatperioderna borde i stället vara fyraåriga. Men nu får vi, som Karin Ahrlund sade, åter en utdragen process, trots att det kan synas mycket enkelt att återgå till fyraåriga mandatperioder. Jag hoppas verkligen att utredningen sker snabbt och därmed kan leda till ett resultat. Jag tror nämligen att det är en allmän uppfattning att fyraåriga mandatperioder bör återinföras.

Efter sena nattplena har jag många gånger talat med kamrater som klagat, med rätta, och sagt: Det är ju förfärligt att vi skall hålla på och arbeta på detta sätt. Vi bryter inte mot arbetstidslagar men egentligen mot arbetstidslagarnas mening, när vi håller stenografer och andra kvar här sent på nätterna plenum efter plenum. Och så diskuterar man vad vi skall göra åt detta.

Ja, det kommer små råd. Det görs små pålappningar. Vi lägger till tre dagar i

*Fyraåriga mandat-
perioder m. m.*

juni, vi lägger till fem dagar i juni, och vi försöker på olika sätt. Så gör man en ny ordning och beslutar att vi skall ha det så och så och därmed skall vi inte få några kvällsplena. Det håller en gång, och sedan börjar vi med kvällsplena igen.

När det gäller riksdagens arbetsformer skulle jag vilja säga att det vore önskvärt med en mera radikal lösning. Jag har ställt frågan: Måste vi arbeta efter solen med 365 dygn? Kan vi inte ta en tid på två år i stället och dela upp verksamheten efter riksdagens naturliga arbetsområden, dvs. anslagsgivning och lagstiftning? Det skulle inte vara tre- eller fyraåriga budgettider, utan det borde vara två år.

Det är inte så konstigt att det förslaget inte vann gehör, för det är nu en gång så med nya idéer, och jag skall inte här plädera för tvååriga budgettider, fastän jag anser att en sådan ordning skulle ha väsentliga fördelar, inte bara ur riksdagens arbetssynpunkt utan också för ämbetsverken. När dessa väl har avlämnat sina petita måste de ta itu med att göra upp nya sådana. Det arbetet skulle ju kunna decimeras högst väsentligt. Likaså tror jag att en hel rad anslagsmottagande institutioner och andra inte skulle ha någon som helst olägenhet av att få anslag för två år i taget. De skulle därigenom kunna disponera sina anslag på ett sätt som skapade större trygghet för verksamheten. Detta skulle naturligtvis kombineras med nödvändig restriktivitet i fråga om tilläggsbudget.

Inte heller jag har för avsikt att yrka bifall till några motioner, men tanken har väckts, och jag önskar att någon tog itu med riksdagens arbetsformer på ett sådant sätt att vi fick en radikalare lösning och vi kunde slippa ifrån det av ingen särskilt omtyckta systemet att arbeta långt fram på nätterna.

Jag har som sagt inget yrkande.

KARL BOO (c):

Herr talman! Som förste vice talmannen sade ingick treåriga mandatperioder och den gemensamma valdagen i den författningskompromiss som kom till 1968. Det är självklart att när man gör en så stor reform och den sker efter en så omfattande diskussion som utmynnar i en kompromiss, då är det också meningen att den kompromissen skall ligga fast ett antal år framåt.

Frågan om fyraåriga mandatperioder och skilda valdagar har varit föremål för diskussion, inte bara vid kompromissens tillkomst utan också under hela 1970-talet. Jag har själv sagt från kammarens talarstol att det är angeläget att vi får en utvärdering av de treåriga mandatperioderna och den gemensamma valdagen för att vi skall kunna eventuellt fatta beslut om en återgång till längre mandatperioder och skilda valdagar. Det finns emellertid också andra frågor som kommer in i den bedömningen, t. ex. den fråga som nya kommunaldemokratiska kommittén har att utreda, om vi skall ha direktvalda kommunaldelsorgan. Då kommer självfallet frågan in i bilden: När skall de valen i så fall läggas?

Det är riktigt som det har sagts – och där skall det väl inte råda något missförstånd – att det är den kommunaldemokratiska kommittén som nu har att utvärdera de här frågorna och också ta in i bilden förstärkandet av den

kommunala demokratin, eventuellt genom införande av direktvalda kommundelsorgan. I det läget är det, tycker jag, självklart nödvändigt att invänta den kommitténs redovisningar och bedömningar innan vi gör ett direkt ställningstagande från riksdagens sida. Det är, menar jag, en självklarhet såsom den här frågan har kommit till uttryck i kompromissen, i beslutet och även i fullföljandet av en omvärdering av problematiken.

Jag vill därutöver självklart mycket starkt betona att en viktig bit i dessa bedömningar är möjligheterna att vitalisera och förstärka den kommunala demokratin. Därför är det också angeläget att vi får en ordentlig analys och självklart under tiden en mycket värdefull debatt i frågorna. Jag vill som sagt för min del återigen anmäla att mitt intresse gäller en återgång till skilda valdagar och längre mandatperioder.

Förste vice talmannen Torsten Bengtson tar upp frågan om tvååriga budgetår. Denna fråga har inte på samma sätt varit föremål för sådana bedömningar och beslut som den andra delen i detta utskottsbetänkande.

På alla områden försöker vi få långsiktigare bedömningar i anslutning till budgeterna. Detta gäller både statsbudgeten och budgeterna på landstings- och kommunplanet. Det kan finnas anledning att inrikta dessa beslut för längre framtid än ett år.

Jag vill för min del också gärna poängtera att i den aktuella debatten om avvägningen av resurser och ansvar när det gäller service gentemot den enskilde medborgaren är det en viktig beståndsdel att vi får med den här frågan i diskussionen. Jag vill erinra om att kommunalekonomiska utredningen i sitt betänkande ägnat mycket stort intresse åt att redovisa denna problematik. Utredningens slutrekommendation är att vi bör åstadkomma ett bättre samspel vid bedömningen av de ekonomiska resurserna mellan staten å ena sidan och kommuner och landsting å den andra i framtiden och att det bör ske genom ett utvecklat samarbete.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag hör att konstitutionsutskottets ordförande säger att det är självklart att vi skall invänta kommitténs bedömningar. Jag har en annan åsikt. Jag tycker inte att riksdagen skall fråga en statlig kommitté vad riksdagen skall tycka. Jag anser att riksdagens ledamöter är valda för att tycka själva, och kommittén bör kunna få veta vad vi tycker.

KARL BOO (c):

Herr talman! Det låter hurtfriskt när Karin Ahrland här uttrycker sig på detta sätt. Jag vill bara erinra om att det är riksdagen som hos regeringen beställt en utredning och att regeringen effektuerar riksdagens beslut. Då har riksdagen självklart också, tycker jag, ansvar att ta del av vad denna riksdagens beställning i form av ett kommittébetänkande kommer att innehålla.

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Krav på legitima-
tion vid utläm-
nande av allmän
handling*

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag skall med glädje som riksdagsledamot läsa kommittébetänkandet när det kommer, men jag har redan en åsikt.

KARL BOO (c):

Herr talman! Jag tycker det är alldeles utmärkt att vi i den allmänna debatten framför åsikter. Jag har också i denna debatt redovisat min åsikt i den här frågan. Jag tycker att vi skall initiera debatten och ge till känna den mening som finns i partierna, hos enskilda ledamöter av riksdagen, ute i landstingen och på annat håll.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Krav på legitimation vid utlämnande av allmän handling

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:4 med anledning av motion om krav på legitimation vid utlämnande av allmän handling.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Tillåt mig först att säga att syftet med denna motion icke är att inskränka vars och ens rätt att ta del av allmän handling. Den rätten är fundamental för stora delar av vår lagstiftning och får inte äventyras. Syftet med motionen, som alltså nu avstyrks av konstitutionsutskottet, är i stället att skapa ett skydd för allmänna handlingar. Ett sådant skydd kan verkligen behövas.

Om jag går ned till Läsesalongen i detta hus – jag gjorde det nyligen – får jag inte del av vissa tidskrifter, utländska eller svenska, eller vissa böcker i referensbiblioteket för läsning i salongen, alltså på stället, utan att avlämna ett kvitto. På det kvittot står: "För läsning inom biblioteket har jag mottagit nedanstående arbete, som jag förbinder mig att återlämna i oskadat skick." Namn och adress skall anges. När jag sedan lämnar tillbaka tidskriften eller boken, får jag tillbaka kvittot.

Däremot kan jag gå in på ett ämbetsverk eller en domstol och få en mycket viktig handling utan att någon vet vem jag är. Handlingar av det slaget är ju, liksom böckerna i biblioteket, ibland svårersättliga och ibland – vad värre är – oersättliga. Exempelvis ett testamente, ett kontrakt, en bouppteckning, som alltså skall utlämnas på detta sätt, kan bli föremål för skadegörelse, ändring eller bortförande. Inget spår finns efter den som har gjort detta. Sådant kan ju inte vara tillfredsställande i längden.

Jag förstår mycket väl att det ibland kan finnas behov för en person att få ta del av en handling utan att han röjer sin anonymitet. Men det skulle man kunna ordna på andra sätt. I motionen anvisas två vägar, som borde bli föremål för utredning – antingen ett kvittoförfarande i stil med vad jag nyss

läste upp, eller också ett sekretessbeläggande av en annan handling, nämligen den som rymmer uppgifter om vem som efterfrågat den första handlingen.

Jag vill inte säga att utskottet ställt sig helt avvisande till motionen, tvärtom. I betänkandet hänvisas ju uttryckligen till att en ny sekretesslagstiftning kommer som skall ge större klarhet i fråga om vissa ting, och då har bestämmelser om dessa ting sin givna plats, antyds det. Det står också att det är praktiska frågor, som man kanske skall kunna lösa på annat sätt.

Det är bra att detta är sagt. Jag förstår att man syftar på ökad användning av fotografering. Man syftar också kanske på diverse andra möjligheter – ökad närvaro, ökad kontroll när någon begär en allmän handling, ehuru det är en nog så delikat uppgift och kanske är värre för den rättssökande än ett kvittoförfarande skulle vara.

Herr talman! Gentemot ett enigt utskott lönar det sig inte att ställa något yrkande, och jag tänker inte heller göra det. Jag vill bara uttala en förmodan att detta ärende kommer igen. Det har redan förekommit ett uppmärksammat fall av bortförande av hemlig handling. Då visste man vem det var fråga om, och det blev polisutredning och åtal. Det kan förekomma fler och allvarligare fall, och det är det denna motion syftar till att belysa.

KARL BOO (c):

Herr talman! Allan Hernelius har i sin motion – och också i dag – pekat på en speciell olägenhet som enligt hans mening är förenad med principen om fri tillgång till allmänna handlingar, nämligen det bristande skyddet för själva handlingen. Herr Hernelius menar att man skulle kunna lösa detta problem genom att kräva legitimation av den som begär att få del av handlingen. Utskottet har avstyrkt motionen och framhåller att frågan är föremål för prövning på annat sätt.

Jag vill hänvisa till vad utskottet skriver, men jag kan också i detta sammanhang något ytterligare kommentera de tankar som ligger bakom utskottets ställningstagande.

Det är just så, som Allan Hernelius också sade, att principen om en fri tillgång till allmänna handlingar syftar till att ge den enskilde rätt att utöva kontroll över den offentliga förvaltningen. Skulle han, när han begär att få ta del av en handling, avkrävas legitimation, kan det tänkas att han i vissa situationer skulle känna sig övervakad eller rent av misstänkliggjord av myndigheterna, och det är detta som utskottet har velat lägga den största tyngden vid. Det skulle kunna få honom att avstå från sin önskan att se handlingen. Därmed skulle ett krav på legitimation kunna föra med sig att den enskildes rätt till insyn i praktiken inskränktes. En sådan utveckling betraktar utskottet som mer betänkelig än själva risken för handlingen.

Som utskottet framhåller måste det finnas praktiska möjligheter att skydda handlingen. Man kan t. ex. tänka sig att den enskilde får del av en fotokopia eller en avskrift. Skulle detta inte vara möjligt är andra lösningar tänkbara. Man får förutsätta att den till detta riksmöte aviserade sekretesspropositio-

nen, också som herr Hernelius sade, kommer att innehålla klarlägganden av mera praktisk natur.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! I likhet med konstitutionsutskottets värderade ordförande finner jag det angeläget att skydda de intressen som kan ligga i anonymitet vid efterfrågan av allmän handling. Men jag har också i motionen anvisat vägar för detta, och jag tror att de intressena skulle kunna tillgodoses. Nu får vi emellertid avvakta sekretesslagstiftningen, och jag hoppas att vi i mellantiden inte skall få erfaara alltför betydande olägenheter med nuvarande otillfredsställande system.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:5 med anledning av motion om justeringen av kommunala sammanträdesprotokoll

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Barnomsorg i riksdagshuset

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:6 med anledning av motion om barnomsorg i riksdagshuset.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Vårt arbete för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män har också medfört att man med större skärpa verkar för att öka de reella möjligheterna för alla oavsett kön eller familjeförhållanden att inneha politiska uppdrag. Livligt påhejade av våra uppdragsgivare bland familjer med barn arbetar vi politiker med reformer som dels ger förvärvsarbetande föräldrar mer tid för barnen, dels skapar barnomsorg för alla med behov därav.

Jag har nyligen i mitt eget landskap fått erfaara hur två ensamstående kvinnor avsagt sig politiska uppdrag resp. nominering på grund av svårigheter med tillsyn av barnen. Det är allvarligt att det finns sådana hinder. Jag har själv en gång upplevt den oerhört svåra avvägningen mellan hänsynen till barnen och ett politiskt intresse vid fråga om nominering till riksdagen.

I den motion vi nu behandlar har representanter från fem riksdagspartier krävt en utredning för att möjliggöra barnomsorg för barn till riksdagens

ledamöter i eller i närheten av riksdagshuset.

Förvaltningsstyrelsen har med anledning av motionen gjort en enkät bland alla ledamöter under 46 år. Endast hälften av de tillfrågade har besvarat den. Enkäten visar att nio ledamöter önskar tillgång till barntillsyn alla dagar eller vissa dagar under sessionstid, varierande mellan tio dagar och sex veckor per riksmöte. Ändå kommer förvaltningsstyrelsen till slutsatsen att tanken på att anordna ett daghem för barn till riksdagsledamöter bör avvisas av principiella och praktiska skäl.

Jag beklagar detta negativa ställningstagande. Särskilt olyckligt anser jag det vara att man hänvisar till principen att barnomsorgen bör vara en kommunal angelägenhet. Det finns ju i barnomsorgslagen möjligheter att göra vissa undantag. De flesta av riksdagens ledamöter är inte skattebetalare i Stockholm eller hemmahörande här, men genom vårt uppdrag tvingas vi att vara här under många dagar i många veckor, och en småbarnsförälder som valts till riksdagsledamot och som är från den s. k. landsorten får då vara utan kontakt med sitt barn.

När det gäller våra arbetstider har vi redan nödgats frånga vanliga principer på grund av riksdagsarbetets speciella art. Vårt legitima behov av barnomsorg borde mot den bakgrunden kunna tillgodoses. I dag gäller behovet åtta barn – jag tycker inte att man skall säga "endast åtta barn", eftersom kontaktmöjligheten med föräldern är mycket betydelsefull och viktig för varje barns utveckling. Det måste vara olyckligt att, som nu sker, barn under många timmar vistas i riksdagshuset utan ordentliga lek- och sysselsättningsmöjligheter.

Jag är glad över att konstitutionsutskottet sett med mera inlevelse på problemet, och jag noterar med tillfredsställelse dess uttalande: "Det är enligt utskottets mening viktigt att även de människor som arbetar med politiska förtroendeuppdrag och som därför – såsom är fallet för riksdagsledamöter – tvingas vistas längre perioder utom hemorten får förbättrade möjligheter till ökad kontakt med sina barn. Möjligheterna till förbättringar bör enligt utskottets mening prövas positivt."

Jag tycker att detta uttalande borde leda fram till att förvaltningsstyrelsen i sitt arbete med lokalbehovsprövning för återflyttning till ändrade lokaler på Helgeandsholmen räknar in lokaler för barnomsorg och att man sedan med Stockholms stad tar upp möjligheterna till ett samarbete kring administrationen.

Jag tror att vi kan förutse att många fler småbarnsföräldrar i framtiden föreslås för nominering till riksdagsuppdrag. Brist på barnomsorg får inte hindra eller försvåra deras avgörande, och riksdagsledamöters barn måste få reella chanser till nära kontakt med även den förälder som ofta vistas utanför den egna hemorten. Jag väddar därför till förvaltningsstyrelsen att ha en god framförhållning beträffande möjligheter till barnomsorg i riksdagshuset.

Herr talman! Jag har inget yrkande i dag.

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Barnomsorg i riks-
dagshuset*

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Ett av de allra viktigaste skälen för att anordna barnpassning i riksdagshuset är helt enkelt att det är väldigt svårt att ha med sig barn inne i plenisalen – det är störande för debatterna.

Ett problem som varje småbarnsförälder ställs inför då och då är att barnvakten – barnflickan eller barnpojken – en halvtimme innan man skall gå i väg till sitt arbete ringar och säger: "Jag är sjuk i dag, jag kan inte komma." Vad gör man då?

För en riksdagsledamot är det här problemet ännu större än för andra, eftersom man helt enkelt inte kan hoppa över plenum. Man måste vara närvarande. En manlig ledamot tycks många gånger ha lättare att klara av dessa problem. De som har markservice är i de flesta fall män. Men vi kvinnor som inte har markservice utan också måste ta ett delat praktiskt vårdansvar för barnen vet att det här är ett problem som man tämligen ofta ställs inför. Vi kan inte längre i de här lägena bara hänvisa till att det är föräldrarnas ensak att ordna passningen. Barn är ju faktiskt allas angelägenhet.

Utskottet har nu besvarat den här motionen från Grethe Lundblad m. fl. tämligen positivt. Men jag har en känsla av att utskottet trots allt har behandlat den litet lättsinnigt.

För det första måste vi veta att behovet av kvalitet på barnpassning är lika viktigt i den kontinuerliga som i den tillfälliga barntillsynen.

För det andra måste barnpassning finnas inte bara vid särskilda tillfällen utan alltid då det är utskottssammanträde eller plenum. Småbarnsföräldrar skall inte behöva avstå från att rösta i riksdagen, exempelvis om barnomsorg, därför att riksdagen inte vill hjälpa till att lösa deras egna problem.

Här i riksdagen har vi postservice, städservice, hälsovård, andaktsservice och resebyråservice. Då borde vi också kunna ha regelbunden service för riksdagsledamöternas barn. Dessa barn har lika mycket rätt till sina föräldrar som andra barn.

Den enkät som gjordes visar att det är ett fåtal som behöver service på det här området, men detta fåtal behöver säkert hjälpen mer än väl. Därför kan vi inte bara vifta bort problemet med att säga att det bara intresserar ett fåtal.

Herr talman! Jag har inget egentligt yrkande, men jag har likväl två frågor rörande det som står i konstitutionsutskottets betänkande på s. 2, r. 2–4 nedifrån. Där står: "Utskottet förutsätter att förvaltningsstyrelsen följer frågan och prövar möjligheten att vid vissa särskilda tillfällen anordna kortvarig barntillsyn om sådan efterfrågas." Jag undrar vad "följer frågan" betyder. Betyder det att vi skall avvakta och se om det blir ännu värre problem för småbarnsföräldrarna? Och vad innebär "särskilda tillfällen"? Betyder det att vi skall ha barnvaktsservice enbart vid riksdagens högtidliga öppnande eller att vi skall ha regelbunden barnvaktsservice? Jag skulle gärna vilja få besked på den punkten av Karl Boo eller någon annan i konstitutionsutskottet som är ansvarig för det här betänkandet.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Yrkespolitiker talar ju gärna om medborgarnas rättigheter. Har man rättigheter fastslagna i grundlagen, förutsätts vanligen att de också skall gälla i verkligheten. De vanliga medborgarna vet att det inte är så. Ofta är det högstämnda proklamerandet till för att dölja att rättigheterna antingen inte finns, finns i ofullständig form eller inte finns för alla.

Grundlagen ger alla myndiga medborgare rätt att kandidera till parlamentariska församlingar. Vi vet att den rättigheten i praktiken saknas för många kategorier människor. Detta leder till snedvridenhet i urvalet av dem som deltar i offentliga värv och är med och fattar politiska beslut. Här i riksdagen och på många andra håll är jordägare och företagare överrepresenterade. Arbetare är däremot underrepresenterade. Män är överrepresenterade och kvinnor underrepresenterade osv. Alla kategorier som har praktiskt ansvar för barn är underrepresenterade. I särklass värst är det för ensamföräldrarna. Eftersom 98 % av alla ensamföräldrar är kvinnor blir det en extra diskriminering av kvinnorna. Och då gruppen av ensamföräldrar blir allt större, drabbar denna typ av diskriminering allt fler människor.

Att engagera sig politiskt innebär att skaffa sig barntillsynsproblem, som är delvis annorlunda och mer komplicerade. En politiskt aktiv ensamförälder kan inte falla tillbaka på den allmänna barntillsynen, sådan denna i dag är organiserad.

Och det vet konstitutionsutskottet, varför man inte behövt spilla ord på det meningslösa påpekandet att den kommunala barntillsynen i allmänhet bör fungera. Man vet att den inte fungerar i det här fallet. Att vara riksdagsledamot och ensamförälder är i dag faktiskt i praktiken omöjligt.

Det är därför som det finns så få ensamföräldrar här i huset. Därför kan man också hänvisa till att behovet av speciell barntillsyn ännu så länge är begränsat. Hur skulle det kunna vara större? Underlåtenheten har just skapat den spärr vars konsekvenser underlåtenarna själva använder som argument.

Majoriteten av beslutsfattarna är i vårt land män – män i den övre medelåldern, män utan barn eller med sin markservice så ordnad att de kan utöva sina offentliga värv utan problem. Med sådana majoriteter kommer det även fortsättningsvis att anses självklart att det skall finnas bastu, motionslokaler och väl tilltagna rum för utskottsmiddagar – men inte att det skall finnas barntillsyn.

Det borde vara så i denna fråga, herr talman, att parlamentet föregick med gott exempel och underlättade för utestängda kategorier att delta i politiskt arbete. Det skall också utan tvivel komma en dag när detta liksom så mycket annat anses självklart. Men föreliggande utskottsbetänkande har förmodligen lyckats skjuta fram den dagen ytterligare ett stycke.

Jag inser, herr talman, det meningslösa i att ställa något yrkande, men jag måste säga att jag tycker det är beklämmande att konstitutionsutskottet på detta sätt envisas med att spela krypkasino med tidens naturliga utveckling.

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

Barnomsorg i riksdagshuset

Torsdagen den
5 oktober 1978

Barnomsorg i riksdagshuset

KARL BOO (c):

Herr talman! Alla vägar för att underlätta deltagande i arbete inom den offentliga sektorn bör självfallet beträddas, och det har också kommit till uttryck i olika beslut under senare år. Den fråga vi nu diskuterar gäller specifikt barntillsynen här i riksdagen i anslutning till arbetet i riksdagshuset. Motionen i ärendet har varit på remiss hos förvaltningsstyrelsen. Denna har redovisat ett material som i sig självt inte ger vid handen att det föreligger något starkt och av många ledamöter framfört krav på barntillsyn. Men självfallet skall det ändå, som sagts här i kammaren i dag, även om de berörda är få till antalet kunna diskuteras hur man skall komma fram till en lösning av problemet.

Förvaltningsstyrelsen har också gjort en bedömning av möjligheterna till samarbete med Stockholms kommun, och den undersökningen har givit det resultatet, som också redovisas i utskottets betänkande, att det krävs politiska beslut för att kunna åstadkomma en eventuell sådan samordning.

Utskottet har redovisat en positiv syn på denna fråga och sagt att det bör ankomma på förvaltningsstyrelsen att följa frågan i sitt fortsatta utvecklingsarbete och försöka hitta lösningar för att åtminstone vid vissa särskilda tillfällen kunna anordna kortvarig barntillsyn. Detta uttalande är ändå en markering av att alla åtgärder bör vidtas för att komma ett steg längre på vägen mot lösandet av riksdagsledamöternas barntillsynsfrågor.

Herr talman! Jag vill med denna korta redovisning yrka bifall till utskottets hemställan.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill först understryka att även om endast ett fåtal sagt sig behöva hjälp med barnvaktsservice i riksdagshuset är problemet stort för dessa personer. Jag ställde till Karl Boo den direkta frågan: Vad betyder det att förvaltningsstyrelsen skall följa frågan och vad är innebörden av orden "vid vissa särskilda tillfällen"?

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är roligt att höra att Karl Boo och utskottet har, som han säger, en positiv syn. Nästa gång man hör klagomål från någon ensamförälder om de svårigheter som finns att förena den sociala situationen med att delta i allmänna värv, får man väl trösta dem med att säga att ni kommer inte att ha några som helst chanser att inom överskådlig tid delta i exempelvis riksdagsarbetet, men utskottet har en positiv syn, och den får ni väl sitta hemma och nöja er med.

Låt mig bara ställa en konkret fråga till Karl Boo. Riksdagen flyttar nu till helt nya lokaler. Man kan alltså börja planera från grunden. Har det i denna lokalplanering förutsetts några åtgärder som har med barnomsorg att göra, så att man åtminstone har något av den framförhållning om vilken här har talats?

KARL BOO (c):

Herr talman! När utskottet formulerar sig så som det nu gör, är det ändå ett uttryck för att förvaltningsstyrelsen skall fortsätta att undersöka vilka vägar man kan gå för att komma en bit framåt för att lösa barnomsorgsfrågan här i huset.

När det sedan gäller vad skrivningen "vid vissa särskilda tillfällen anordna kortvarig barntillsyn" skall innefatta, vill jag för min del bara säga att det blir en bedömning från fall till fall, men självklart kan man med "särskilda tillfällen" avse riksdagens öppnande eller liknande. Då bör barntillsyn givetvis kunna ordnas. Men jag förutsätter att man kan utvidga den här bedömningen och även, om man kan hitta vägar, hjälpa till vid många andra tillfällen.

Sedan är det väl bara att notera att det ändå är förvaltningsstyrelsen och dess kontor som svarar för de praktiska arrangemangen beträffande riksdagsarbetet, och det är de som har att ta ansvaret för både den bedömning som de själva gör och för de uttalanden som utskottet och riksdagen i det här fallet gör.

När det gäller planeringen för återflyttning till Helgeandsholmen vill jag för min del bara notera att om man på grund av ökat tryck beträffande barntillsynen kommer fram till att sådan behövs, skall sådana utrymmen naturligtvis finnas och ställas till förfogande.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ställde frågan vad "vissa särskilda tillfällen" innebar, och Karl Boo svarade på det sätt som jag hade hoppats att man inte menade, nämligen att det skulle vara mycket speciella tillfällen i riksdagen.

Det behövs barnpassning i riksdagen vid varje tillfälle då det är omöjligt att ta med sig barn, i plenisalen eller i utskottssalen, och det måste vi ta konsekvensen av, om vi vill att småbarnsföräldrar skall ha samma möjlighet som andra människor i vårt samhälle att vara politiskt aktiva.

Vad gäller frågan om utrymme för barnomsorg i det nya riksdagshuset, sade Karl Boo: Om det finns ett sådant behov. Det behövs inte några "om" i sådana sammanhang. Det finns redan ett behov, både för dem som nu är aktiva i riksdagen och för dem som ännu inte har kunnat ställa upp på riksdagslistorna därför att de inte vet hur de skall ordna barntillsynen.

KARL BOO (c):

Herr talman! Beträffande skrivningen i utskottets betänkande om sådan barntillsyn som vi här diskuterar skall komma i fråga, så blir det självklart beroende av vilka möjligheter förvaltningskontoret kan ha att anordna barntillsyn i riksdagshuset. Det betyder att man kanske kan utvidga de särskilda tillfällena till att bli ganska många, om det är möjligt att hitta lösningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:7 med anledning av motion om en riksdagssymbol, m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 18 Anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1978/79:1 med anledning av propositionen 1977/78:185 om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:185 (försvarsdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av försvarsministern Eric Krönmark – föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer föredraganden förordat för anställning av kvinnor som befäl i det militära försvaret.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av betänkandet (SOU 1977:26) Kvinnan och försvarets yrken från beredningen för det fortsatta arbetet om kvinnan i försvaret läggs i propositionen fram förslag som i princip ger kvinnor möjlighet att få anställning som befäl inom det militära försvaret på samma villkor som män. Kvinnor som skall anställas som yrkesbefäl förutsätts frivilligt genomgå utbildning som motsvarar den grundutbildning som manliga befälsaspiranter får genom värnplikten. Reformen kommer att genomföras stegvis.

I en första etapp öppnas vissa militära yrken i marktjänst vid flygvapnet för kvinnor. Dessa yrken är stridslednings- och sambandsbefäl samt flygtekniker och flygverkmästare.

Kvinnor kommer också att få tillträde till befattningar för reservofficer i trafikledningstjänst, meteorolog och flygingenjör i marktjänst. Kvinnor får vidare möjlighet att bli läkare och veterinär vid försvaret.

Vidareutbildad civil personal – även kvinnor – skall få möjlighet att vinna anställning i vissa kameralchefsbeftattningar som nu är militära. Övergångsvis skall också redan anställda kvinnliga tekniker och tekniska biträden samt viss frivillig personal vid flygvapnet kunna få vidareutbildning för anställning som befäl.

Kvinnor skall också på försök kunna rekryteras till befattningar för menig i driftvärnet och till specialistbefattningar i Sveriges beredskapsstyrka för FN-tjänst.

Slutligen lämnas förslag om yrkesinformation om försvaret och om informationskurser för både flickor och pojkar.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:1980 av Åke Gustavsson (s) och

1977/78:1981 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:185.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1980 om praktiktjänstgöring för kvinnor,

2. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1981 skulle godkänna de riktlinjer som föredragande statsrådet hade förordat för anställning av kvinnor som befäl i det militära försvaret.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Gudrun Sundström (s) och Åke Gustavsson (s) angående praktikverksamheten.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vi har under de senaste två åren fått uppleva en något bredare försvarsdebatt än vad vi tidigare varit vana vid.

Vårt nuvarande försvars utseende, uppgifter och kostnader har ifrågasatts av allt flera. Den tidigare inställningen, att försvarsfrågan var någonting som skulle vara höjt över partidiskussionen och där det gällde att framför allt manifestera enighet, godtas inte längre på samma slentrianmässiga sätt. Sådana beslut som på 1950- och 1960-talen låste oss fast vid dyrbara och felaktiga satsningar som Viggenprojektet utan att de beslutande och ännu mindre svenska folket visste vad de innebar ter sig lyckligtvis något mera osannolika i dag. Det finns en annan uppmärksamhet, ett annat intresse för försvaret år 1978 än det fanns 1968 och 1958. Det är min uppfattning att detta är till stor nytta för det svenska försvaret och för Sverige som nation. Den uppfattningen delas emellertid inte av alla. De som anser att den försvarsstruktur vi har och har haft under de senaste decennierna är den enda riktiga gillar inte att deras teorier och åsikter ifrågasätts. Tyvärr verkar det som om försvarsutskottets ledamöter utan undantag måste hänföras till den gruppen.

Åtminstone talar den behandling som vpk:s motion angående kvinnor som befäl fått i utskottet för en sådan tolkning. I den tolkningen märks ingenting av den ifrågasättande debatt som jag nämnde inledningsvis. Där skymtar inga tvivel om att allt är välbeställt med det svenska försvarets organisation, förmåga att lösa sina uppgifter i ett tänkbart kommande, modernt krig och användning av personella resurser, i det här fallet kvinnorna. Nu skall kvinnorna in i försvaret i jämlikhetens namn! Får jag fråga: Är det ointressant för försvarsutskottets ledamöter hur den försvarsorganisation ser ut som ni, utan invändningar, är beredda att slussa in kvinnorna i? Är det inte intressant för åtminstone de socialdemokratiska ledamöterna, och i synnerhet för de socialdemokratiska kvinnorna, hur den frågan besvaras? Vilken roll skall uppfyllas av dessa kvinnliga officerare?

När jag läser utredningen, propositionen och utskottsbetänkandet hör jag idel ekon från militära genomgångar och föredragningar. Kvinnorna skall användas i flygvapnets marktjänst, för stridsledning och samband m. m. Men om vårt fina STRIL-system slås ut – vilket är mycket troligt – vilken blir då deras roll? De skall tjänstgöra i kameral- och intendenturbefattningar, på litet avstånd från det otäckta kriget. Var finns resonemangen om det totala kriget i

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

de sammanhangen? Talet om stridande och icke-stridande befattningar har blivit litet för idealistiskt för vissa remissinstanser och t. o. m. för försvarsministern. Omöjligheten att göra sådana uppdelningar har således fastslagits och tagits med i propositionen. Men det ändrar inte på det helhetsintryck man får av förslaget. Det bygger på uppfattningar om framtida krig och krigsfall som just nu nagelfars och underkänns på många håll, både i det här landet och internationellt.

Detta är vad vi har velat framhålla i vår motion. Det är inte till någon nytta vare sig för kvinnorna eller för svenska försvaret att bygga vidare på en försvarsstruktur som den vi har i Sverige i dag. Det hjälper inte hur många beslut med stor majoritet som har fattats om den saken. Vi behöver tänka om grundligt, pröva vad vi skall ha försvaret till, vad det är vi verkligen vill skydda och till vilken kostnad och därefter engagera alla, både kvinnor och män, i organisationen. Men det ger ingen jämlikhet, ingen ökad försvarseffekt eller bättre skydd för vårt oberoende att bakvägen och på särskilda villkor slussa in kvinnor i den försvarsapparat vi har i dag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk:s motion 1977/78:1981.

ULLA EKELUND (c):

Herr talman! Oswald Söderqvist ställde några direkta frågor med anledning av försvarsutskottets betänkande nr 1. Jag skall inte ta upp dem till besvarande, eftersom Olle Aulin och jag har delat på uppgifterna och han senare kommer att behandla såväl vpk:motionen som den motion som är väckt av socialdemokrater.

Jag vill i stället inför kammarens beslut med anledning av försvarsutskottets betänkande om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret lämna en kort sammanfattning av betänkandets innebörd.

Betänkandet, som f. ö. är enhälligt, grundar sig på propositionen 1977/78:185. Denna hade i sin tur som bakgrund en enhällig utredning, nämligen Beredningen för det fortsatta arbetet om kvinnan i försvaret, BKF.

Kvinnor medverkar redan i dag både inom den militära och den civila sektorn av totalförsvaret. Den helt övervägande delen av de anställda kvinnorna, ca 11 000, är civilanställda och finns inom traditionellt kvinnliga yrkesområden.

De omkring 700–800 kvinnor som har tekniska och operativa tjänster med militär inriktning är trots sin tjänst utestängda från militära och civilmilitära yrkes- och reservbefälsbefattningar, eftersom fullgjord värnplikt är en förutsättning för utbildning och anställning. Genom frivilligorganisationerna finns det dessutom över 50 000 kvinnor som via avtal är inplacerade i krigsorganisationen.

Enligt BKF:s och propositionens synsätt bör även försvarsmakten omfattas av det reformarbete som krävs för att nå jämställdhet mellan könen. Därför bör den enskilde individens förutsättning och lämplighet för visst yrke vara avgörande.

Det innebär att den som söker anställning som yrkesbefäl, oavsett om det är en kvinna eller en man, får genomgå antagningsprövning. Och eftersom

värnpliktsutbildning, enligt den nya befälsordningen, utgör grunden för all befälsutbildning, får de kvinnor som söker anställning som yrkesbefäl genomgå en utbildning motsvarande den som ges de värnpliktiga. Det är nämligen viktigt – och det har hela tiden varit en ledstjärna för BKF – att såväl utbildnings- som anställningsförhållanden skall vara desamma för kvinnor och män.

BKF:s första betänkande och följaktligen också propositionen omfattar de militära och civilmilitära yrkeskarriärerna inom flygvapnet, vissa specialisttjänster vid den svenska FN-styrkan samt försök med kvinnor i driftvärnet. När det gäller flygvapnets militära yrken öppnas samtliga freds- och krigsbefattningar för befäl inom stridsledningsfacket, utom de som kräver flygbakgrund, för kvinnor, vidare sambandsfacket, flygtekniker- och flygverkmästartjänsterna samt försvarets intendentkår.

På den civilmilitära sidan får kvinnor tillträde till reservofficersbefattningar i trafikledartjänst, vilken f. ö. är civil i fred, till samtliga befattningar inom meteorologfacket samt till befattningar som flygingenjörer i marktjänst.

Kvinnor får också möjlighet att bli läkare och veterinärer inom försvaret. Som jag tidigare antytt föreslås i propositionen att kvinnor på försök rekryteras till vissa tjänster vid svenska FN-styrkan samt som meniga i driftvärnet. I driftvärnet här i riksdagshuset ingår f. ö. sedan något år ett antal kvinnor.

Förslaget om att anställa kvinnor i flygvapnet är på samma gång en naturlig följd av kvinnornas betydande insatser på andra områden inom totalförsvaret och ett första steg på den väg som jag hoppas skall leda till motsvarande anställningsmöjligheter inom armén och marinen.

En rimlig konsekvens av beslutet i dag borde också vara att motivationen för att skaffa sig kunskap om vad svenskt totalförsvaret innebär ökar, i varje fall hos den del av befolkningen som kanske inte tyckt sig ha så stor anledning att informera sig om totalförsvaret tidigare, nämligen de unga kvinnorna. Kanske kan på detta sätt nya och stimulerande tankegångar föras in i totalförvarsdebatten.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till utskottets hemställan.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Det förslag till anställning i försvarets yrken som i dag föreläggs riksdagen har, som sades här tidigare av Ulla Ekelund, bakom sig en enig utredning och ett enigt utskott.

Med detta förslag tas det första viktiga steget i riktning mot en könso-bunden yrkesanställning inom försvaret. Det är kanske inte något stort steg, Oswald Söderqvist, men det är ett viktigt steg. Det är sant att det främst begränsar sig till att införa en könsobunden yrkeskarriär inom flygvapnets marktjänst, som totalt omfattar ca 3 500 tjänster med en årlig rekryterings-volym om bara ca 90 personer.

Detta första steg skall emellertid ses mot bakgrund av de tidigare direktiv som har gällt för utredningsarbetet, där man undantog anställningsmöjlig-

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

heterna i det man kallade "stridande befattning". Man tyckte emellertid både inom utredningen och inom departementet att det var svårt att klargöra vad som menas med stridande resp. icke stridande befattningar. I propositionen säger föredragande statsrådet försvarsministern Krönmark följande:

"För egen del vill jag framhålla att allt befäl i krig måste kunna delta i och vid behov leda försvaret av den egna uppehållsplatsen e. d. Varje befälsbefattning blir därmed i princip att anse som stridande. Det går följaktligen enligt min mening inte att dra någon gräns mellan stridande och icke stridande befattningar. BKF har därför i mars i år genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utreda förutsättningarna att låta kvinnor få anställning som yrkesofficer utan denna begränsning."

Genom de nya direktiven kan alltså arbetet fortsätta med större bredd på att låta den enskildes individuella lämplighet oavsett kön vara avgörande för yrkesvalet också inom försvarsmakten. 1980 kan de första kvinnorna välja att i konkurrens med sina manliga kamrater utbilda sig till befäl inom flygvapnet. Om ytterligare några år bör det vara möjligt att tävla om befattningar också inom armén och marinen. Men det fortsatta arbetet måste naturligtvis ske stegvis och efter en långsiktig plan, där upplysningsverksamhet och provtjänstgöring utgör viktiga element.

När det gäller provtjänstgöring föreslog utredningen att det borde ges breda möjligheter för kvinnor till praktikanställning i olika former inom försvaret. Regeringen vill emellertid i denna fråga avvakta med att ta ställning till hur sådan praktik- eller provtjänstgöring bör utformas till dess att formerna för kvinnors frivilliga värnplikstjänstgöring närmare har klarlagts. Utskottet delar den uppfattningen och menar i anslutning till motionen 1980 av Åke Gustavsson att riksdagen inte nu bör uttala sig närmare om praktiktjänstgöringens utformning.

Lars Werner m. fl. från vpk har i motionen 1981 yrkat avslag på propositionen, och för det yrkandet har Oswald Söderqvist talat här. Om detta är att säga att vpk inte ger några konstruktiva förslag till hur kvinnor skall beredas ökade möjligheter till anställning inom försvarets yrken. Man vill föra en helt annan debatt om försvaret och dess utformning i allmänhet. Men den debatten har vi inte att föra nu; den har vi haft förut vid flera olika tillfällen. Vart tog det yviga talet från vpk om jämställdhet vägen?

Nu säger herr Söderqvist att det här förslaget inte innebär något framsteg när det gäller kvinnor i försvaret, för de kommer inte att tas emot i yrket på lika villkor. Det är inte på det sättet. Tvärtom har det kraftigt understrukits av försvarsministern att det är på lika villkor man skall tävla om tjänsterna och att kvinnorna skall ges möjligheter att söka sig till allt fler yrkesområden inom försvaret.

Vidare menar herr Söderqvist att man i försvarsutskottet inte har något intresse av att föra en vidare debatt om försvaret. Jag förstår inte var han får detta ifrån. Tvärtom är man inom försvarsutskottet utomordentligt intresserad av att vidga debatten om försvaret och dess utformning så att allt fler människor deltar i den. Därför är det också viktigt att allt fler kvinnor blir informerade om försvaret och kan delta i debatten. Det sägs också i

propositionen att man skall ge breddad information om försvaret, en information som i större utsträckning skall nå kvinnorna. Och den når kvinnorna inte minst genom att de i fortsättningen har möjligheter att träda in i yrkeslivet som officerare inom försvaret. Den politik som vänsterpartiet kommunisterna bedriver i den här frågan är ren demonstrationspolitik och inget annat.

Herr talman! De förslag som framläggs skall ses mot bakgrund av den sedan länge pågående debatten om ökad jämställdhet. Men det bör observeras att det nu inte är fråga om någon obligatorisk kvinnlig värnplikt. Däremot förutsätts att de kvinnor som söker till de militära yrkena skaffar sig en grundutbildning, motsvarande den som dagens manliga befäl får genom värnpliktstjänstgöringen. Det är en viktig princip. Skall man få gehör för jämlikhetssträvanden, är det nödvändigt att man tävlar på samma villkor i vad avser både krav som ställs och utvecklingsmöjligheter som bjuds. Däremot vore det felaktigt med kvoteringar och specialinriktade karriärer. De måste undvikas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på yrkandet från vpk.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har givetvis inte haft någon förhoppning om att våra resonemang skulle tas upp på det sätt vi föreslagit. Nu säger Olle Aulin att den här diskussionen inte hör hit. Det är typiskt för det sätt man vill föra debatter på, att man tar upp detaljproblem. Nu har kvinnofrågan plockats ut och skall diskuteras i försvarssammanhang – men inte insatt i helheten. Och det gör man under tal om jämställdhet och jämlikhet. Men det är inte vi i vpk, Olle Aulin, som talar yvigt om jämställdhet – inte i det här fallet och inte i andra fall heller – utan det är de som vill ha detta till en jämlikhetsfråga. Det här är ingen jämlikhetsfråga.

Om vi får dessa kvinnliga befattningshavare, dessa kvinnliga officerare – på vilket sätt kommer det att öka jämlikheten? De kommer aldrig att kunna konkurrera på lika villkor inom försvarsmakten som den ser ut i dag. Det vet Olle Aulin mycket väl. Och diskussionerna i beredningen, talet om stridande och icke stridande befattningar m. m. i propositionen pekar just på de här förhållandena. Kvinnorna kommer att få stanna i sådana befattningar vare sig det blir inom flygvapnet, armén eller marinen.

Detta gäller i förhållande till männen. Men hur blir det med jämlikheten mellan olika kvinnogrupperingar. Vilka kvinnor blir det som får möjlighet att komma in i sådana här befattningar? Kommer de att stå öppna för det stora flertalet kvinnor i Sverige? Det är knappast troligt. Det kommer att bli ett urval högutbildade som kan ställa upp och konkurrera som tas in på de här befattningarna.

Vi ser inte den här frågan som ett jämlikhetsproblem, och det är därför vi har velat sätta in den i det större sammanhanget. Man kan inte diskutera frågan om att öppna försvarets yrken för kvinnor utan att samtidigt diskutera vilket försvar vi har – det är det som är själva vitsen med vår motion.

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

Det är klart att det är en demonstration från vår sida: vi anser att det är fel att lösa problemet på det här sättet. Man bör först demokratisera försvarsstrukturen, se till att de manliga värnpliktiga får större inflytande och mer att säga till om innan man börja släppa in kvinnorna – eller stoppa in dem, som jag hellre skulle vilja uttrycka det – i dessa befattningar.

OLLE AULIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Oswald Söderqvist vet att vi har rikliga tillfällen att debattera försvarets utformning och strukturen av vårt totalförsvaret här i kammaren vid andra tillfällen. Vi har debatterat detta under en dag för inte så länge sedan, och nu vill han föra debatten på nytt. Däremot är han tydligen inte alls intresserad av att få in kvinnor som yrkesbefäl inom försvaret.

Han för debatten utifrån en bild av beredningens arbete, departementets arbete och utskottets arbete som han skapat sig själv och som är felaktig, en vanföreställning, och sedan bekämpar han sin egen vanföreställning. Jag tycker naturligtvis att han kan fortsätta med det.

Till skillnad från Oswald Söderqvist tror jag att det får en ökad försvarseffekt om vi får in kvinnor i försvaret som yrkesbefäl.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej, jag är inte intresserad av att få in kvinnor som befäl i försvaret. Däremot är jag och mitt parti intresserade av att få in kvinnor i försvarsorganisationen – men då skall det vara en försvarsorganisation som verkligen är i takt med samhällsutvecklingen och inte en som har sina rötter i 1950-talet och andra världskrigets tänkande om hur krig kommer att föras och hur man bäst skall möta det.

Det är en diskussion om detta man inte vill föra i det här sammanhanget. Man talar precis som om ingenting skulle ha hänt sedan 1950 eller 1945 eller någon annan sådan tidpunkt. Man talar precis som om samma försvarsorganisation skulle kunna användas nu som då. Och sedan säger man: Nu måste vi ha in kvinnorna här, för det är så bra för jämställdheten. Men det är att börja debatten i fel ände.

Så fort försvaret debatteras – vilken specialfråga det än gäller – måste naturligtvis helhetsaspekten tas upp. Annars vore det ju ingen idé att diskutera försvarsfrågan över huvud taget – om man bara skulle plocka ut varje liten bit för sig och behandla den särskilt. När skulle vi då få den helhetssyn vi behöver i de här frågorna? Kvinnorna bör naturligtvis delta i försvaret – det kommer de inte heller undan, lika litet som andra medborgare, om vi får ett krig, vilket är mycket troligt. Men det hjälper varken kvinnorna eller försvaret att man slussar in dem på olika officersbefattningar. Det är inte det som är det viktiga utan det är att organisera kvinnorna som helhet i ett ordentligt och brett förankrat försvar för det här landet.

OLLE AULIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att Oswald Söderqvist vill ha in kvinnor i försvaret, men han vill inte ha dem som befäl! Jag tackar för den upplysningen.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Med anledning av den senast förda debatten vill jag från socialdemokratiskt håll säga att det självfallet är viktigt från jämställdhets-synpunkt att man nu inom ytterligare ett yrkesområde säger att vi vägrar att acceptera att man förvägras rätten till ett visst jobb på grund av könstillhö-righet. För mig är detta en principfråga som är viktig.

När vpk går emot detta har man lust att ställa frågan om det finns flera områden där vpk vill stoppa kvinnorna. Säger man inom vpk också nej till kvinnliga präster, för att ta det exemplet, därför att man inte tycker att svenska kyrkans organisation är riktig?

Jag kan inte inse att man borde avstå från att förbättra någonting därför att man inte är nöjd med den organisation som f. n. existerar. Det skulle innebära att man måste avstå från att diskutera exempelvis värnpliktsförmåner därför att man tycker illa om försvarets organisation.

För oss socialdemokrater är det alltså viktigt att de kvinnor som är intresserade av att ta ett jobb inom befälsyrkena ges en med männen jämbördig chans att göra det. En väg att gå för att underlätta detta för kvinnorna är att införa praktikplatser inom försvaret, också för kvinnor.

Tyvärr har både statsförvaltningen som helhet och försvaret i synnerhet visat mycket dåligt ansvar för att klara den här situationen. Speciellt beklämmande är det att man visar detta dåliga ansvar i en situation då vi har mycket hög ungdomsarbetslöshet. Jag kan bara nämna att av det totala antalet tillfälliga och permanenta praktikplatser inom statsförvaltningen avsåg drygt 5 % myndigheter och verk inom försvarsmakten, trots att försvaret svarar för ungefär 12 % av samtliga anställda. Det finns alltså oerhört mycket att göra på den kanten.

Ytterligare ett skäl för en speciell satsning på praktikplatser inom just försvaret är de speciella svårigheter som råder när man skall försöka bryta igenom den könsvall som i dag finns inom försvaret; det är ett typiskt manligt yrkesområde. Detta är bakgrunden till att det väckts en motion i denna fråga. Det är också bakgrunden till att Gudrun Sundström och jag vid utskottsbe-handlingen avgivit ett särskilt yttrande där vi betonar dessa aspekter. Det räcker inte med vackra ord från statens och regeringens sida, det räcker inte med att man deklarerar sitt allmänna ansvar för praktikplatser – man måste i praktisk handling visa att man är beredd att inrätta dem, också på försvarets område.

Försvarsutskottet gjorde en liten glidning i sin skrivning, som Olle Aulin citerade. Man sade: "Riksdagen bör därför nu inte uttala sig i enlighet med motionsförslaget." Jag anser att man därmed inte sagt ett principiellt nej till motionsförslaget. Det handlar snarare om en tidsfaktor. Vi vill understryka det nödvändiga i att denna fråga får en skyndsam lösning, just därför att den är väsentlig från jämställdhetssynpunkt.

Herr talman! Detta är inte en fråga som lämpar sig att dra i långbänk!

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Anställning av
kvinnor som befäl
inom det militära
försvaret*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Åke Gustavsson gör det lätt för sig, när han för fram jämställdhetsaspekten och enbart bygger på den. Det är ju inte fråga om jämställdhet. Hela förslaget – både beredningen och propositionen – är ju fullt med restriktioner för kvinnorna. De skall slussas in bakvägen. De skall få en liten särskild kurs. De skall komma in på andra villkor än de manliga värnpliktiga.

Visserligen säger man att detta är ett första steg, och man menar därmed att utvecklingen kommer att gå mot precis lika villkor. Men hela uppläggningsen av detta ärende visar skendebatten om jämställdhetsfrågorna. Det blir ingen riktig jämställdhet av detta. Det blir speciella befattningar och speciella rekryteringsförfaranden. Då förstår jag inte hur man kan säga att man kämpar för jämställdhet. Det är helt enkelt ett opportunistiskt ställningstagande. Man vill visa att man är för kvinnornas jämställdhet och vill ha dem med också i försvaret, och man genomför detta förslag med en massa reservationer och undanglidningar. Därför har vi gått emot förslaget.

Olle Aulin sade tidigare till mig att vi är emot kvinnor såsom befäl. Visst, eftersom vi är för att kvinnorna skall integreras i en försvarsorganisation som är vettig och till nytta för hela nationen och där kvinnorna kan beredas samma uppgifter som manliga soldater. Men sådana uppgifter kan kvinnorna inte få i denna organisation. Det kan man inte åstadkomma genom att tillsätta några kvinnliga officerare i intendentur- och katedralbefattningar eller i marktjänst vid flygvapnet.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte om vi talar förbi varandra. Självklart kan man inte säga att rekryteringen av kvinnor till försvarsmakten skall ske på exakt samma villkor som för männen, så länge vi har en allmän värnplikt som gäller den manliga delen av befolkningen. Jag tycker att det är grundläggande att slå fast detta.

Finns det, i de fall då fullgörandet av grundutbildningen är en förutsättning för att erhålla ett jobb, ett annat sätt att ge de människor som inte fått denna grundutbildning chansen till ett jobb som de är intresserade av och lämpade för? Ja, den vägen vill vi försöka gå. Därmed får man i varje fall mer likartade villkor än f. n., då dörren är helt stängd.

Uppriktigt sagt, Oswald Söderqvist, tror jag inte på någon revolution på detta område, allra minst inom försvarsmakten. Men frågan är om vi skall avstå från att lösa ett problem därför att vi inte tycker att det är tillräckligt stort. Detta är ett steg på rätt väg, men det löser naturligtvis inte de totala jämställdhetsproblemen. Trots att steget är litet skall vi inte avstå från att ta det, om det gagnar möjligheten att skapa ökad jämställdhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1981 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1981 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 270
Nej – 12

§ 19 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1978/79:1 med anledning av motion om televerkets organisation m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20 Miniminormer i handelsfartyg, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1978/79:2 med anledning av propositionen 1977/78:152 beträffande ILO-konvention om miniminormer i handelsfartyg, m. m. jämte motion.

I propositionen 1977/78:152 hade regeringen (kommunikationsdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att godkänna konventionen (nr 147) om miniminormer i handelsfartyg,

dels lämnat riksdagen tillfälle att yttra sig över vad i propositionen anförts om rekommendationen (nr 155) om förbättring av normer i handelsfartyg.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:1955 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen begärde förslag till erforderliga författningsändringar och övriga åtgärder för undanröjande av hinder för ratificering av ILO:s konvention 147.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till propositionen 1977/78:152 och med avslag på motionen

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Miniminormer i
handelsfartyg,
m. m.*

*Miniminormer i
handelsfartyg,
m. m.*

1977/78:1955 godkänna den i propositionen framlagda konventionen (nr 147) om miniminormer i handelsfartyg,

2. godkänna vad föredraganden anfört i propositionen 1977/78:152 om rekommendationen (nr 155) om förbättring av normer i handelsfartyg.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det ärende som nu behandlas handlar om ett godkännande av ILO-konventionen 147 om miniminormer i handelsfartyg, bl. a. i fråga om sjukförmåner, besättningsbostäder, fullgod kompetens hos befäl, anställningsavtal, föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten.

Vänsterpartiet kommunisterna instämmer helt i förslaget att konventionen ratificeras av Sverige. Konventionen som sådan kan bli ett av medlen i kampen mot undermåliga fartyg – då i första hand de bekvämlighetsflaggade fartygen. Denna typ av sjöfart utgör ett allvarligt hot mot de ombordanställdas rättmätiga krav på social trygghet och säkerhet. Den utgör också ett hot mot seriösa sjöfartsländer som genom lagstiftning och kollektivavtalsöverenskommelser försökt tillgodose en god standard både lönemässigt och socialt i handelsfartygen.

De mindre nogräknade sjöfartsländernas redare får härigenom väsentligt lägre driftkostnader på sitt tonnage och utgör en osund och oacceptabel konkurrens. Vpk tillstyrker alltså förslaget om godkännande av ILO:s konvention 147.

Men vi anser att de kritiska synpunkter som framkommit i vissa remissvar borde tas mer på allvar.

Både sjöfartsverket och befälsbemanningsutredningen anser det tveksamt om Sverige uppfyller de krav som reses i konventionen beträffande kompetens hos befäl på handelsfartyg. Det gäller det s. k. bristmönstringssystemet, som trots kritiska röster fortfarande tillämpas när det råder brist på utbildat sjöbefäl. Remissinstanserna påvisar att detta system utgör ett ratificeringshinder.

Samma instanser har också uttalat att de anser bestämmelserna i sjömanslagen utgöra ratificeringshinder och att 14 och 18 §§ i sjömanslagen borde ändras för att uppfylla kraven i konventionen när det gäller klagomålsrätten för de ombordanställda.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1955 tagit upp dessa frågor och krävt att de ratificeringshinder som enligt nämnda remissinstanser föreligger undanröjs.

När det gäller bristmönstringssystemet vidgår utskottet att det enligt ILO-kommitténs mening kan strida mot konventionens syfte. Men man säger att det i sin praktiska tillämpning endast rent formellt strider mot konventionen och att bristmönstringssystemet inte haft någon menlig inverkan på sjösäkerheten. Man hänvisar då till att en noggrann myndighetskontroll utövas, i första hand av mönstringsför rättaren ute på fältet, och att den övergripande tillsynen sker hos sjöfartsverket. Men hur blir det när det saknas kompetent sjöbefäl – får fartygen då ligga och vänta tills man fått behörigt befäl? Och hur kontrollerar man påmönstringar i främmande länder? Är det inte så att man

då företar uppmönstringar för att fartygen skall kunna gå? Kompetensen kommer i denna situation i många fall i andra hand. Kontrollen är i sådana fall nära nog obefintlig.

När det gäller 14 § sjömanslagen så stadgar den att sjöman på svenskt fartyg förbjuds att dra tvist om anställningsförhållanden inför utländsk myndighet. Handlande i strid mot detta förbud kan enligt 18 § sjömanslagen medföra att sjömannen skiljs från sin befattning ombord.

Här säger utskottet – med hänvisning till ILO-kommitténs tolkning – att bestämmelserna i sjömanslagen främst tar sikte på lönetvister och andra tvister av ekonomisk art. Utskottet hänvisar också till att den nu aktuella konventionen inte reglerar sådana frågor.

Detta uttalande anser vi vara motsägelsefullt i så måtto att man i inledningen räknar upp en hel rad frågor som regleras enligt konventionen, såsom sjukförmåner, besättningsbostäder, anställningsavtal, föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten samt krav på fullgod kompetens hos fartygsbefälen.

Det är väl inte så att samtliga ledamöter i utskottet har den uppfattningen att det inte förekommer några tvister som kan kräva rättslig prövning med hänvisning till konventionens räckvidd eller tillämpningsområde?

Om det uppstår en tvist i organisationsfrågor där ombordanställda blivit förfördelade, reser bestämmelserna i sjömanslagen hinder för rättslig prövning i annat land än Sverige. Sker det på ett fartyg som har sin verksamhet förlagd utanför Sveriges gränser, kan tvisten inte prövas. Det strider mot konventionens syfte, och det utgör således ett ratificeringshinder.

Med hänvisning till detta och till vad vi anfört i vår motion yrkar jag bifall till vpk-motionen 1955.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Karl Hallgren har rätt i att det har uttryckts en viss tveksamhet i den här frågan. Men detta är verkligen inte mycket att strida om. Vi är ju eniga om att godkänna konventionen. Det är huvudsaken i sammanhanget, och det är ett nödvändigt medel i kampen mot de undermåliga fartygen.

Sedan behöver jag inte upprepa vad Karl Hallgren har anfört och vad utskottet har anfört som sitt försvar – varför vi anser att vi nu kan gå med på konventionen på dessa villkor. Karl Hallgren har nämnt alla de detaljer som utskottet har delgett kammaren om detta. Karl Hallgren vet att vi sjöfartsmässigt har en standard som hör till de bästa i världen och att vi har kommit mycket långt på detta område. Mot den bakgrunden finns det en stark trygghet – inte bara i att konventionen kommer att vara giltig och kan ratificeras för vårt vidkommande utan också i att vi kommer att mötas

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Miniminormer i
handelsfartyg,
m. m.*

mycket positivt från annat håll i detta sammanhang.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1955 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinnr nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1955 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 266

Nej – 12

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 21 Anmälades och bordlades

Propositioner

1978/79:9 med förslag till fondkommissionslag, m. m.

1978/79:13 om ändringar i lagen (1944:219) om djurskydd, m. m.

§ 22 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:4 av Erik Wärnberg m. fl.

med anledning av propositionen 1977/78:188 om ändrade beskattningsregler vid avyttring av skog i samband med fastighetsreglering

1978/79:5 av Lars Werner m. fl.

om åtgärder inom den ekonomiska politiken

§ 23 Anmälan av interpellationer

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till
kammarkansliet

den 4 oktober

*Anmälan av inter-
pellationer*

1978/79:21 av *Karin Nordlander* (vpk) till arbetsmarknadsministern om
införande av sex timmars arbetsdag:

Det är inte enbart den stigande arbetslösheten som är orsak till den ökade
utslagningen av människor från arbetslivet.

Kravet på ökad produktion genom ökad arbetsintensitet har skärpts. Den
tekniska utveckling som skett har inte utnyttjats för att förbättra arbetsmiljön
för de anställda på arbetsplatserna. Snarare har den medverkat till nya
allvarliga hot mot de sysselsattas hälsa, med ökad sjukfrånvaro och
utslagning som följd. Utvecklingen av antalet delpensionerade ger ett
konkret besked om detta.

Strukturumvandlingen inom näringslivet och koncentrationsprocessen i
samhället har medfört en ökning av avståndet mellan bostad och arbetsplats.
På grund av långa restider har arbetsdagen och bortovaron från hemmet
förlängts, vilket omöjliggör förverkligandet av kravet på jämställdhet mellan
män och kvinnor. En i familjen måste "offras", dvs. kvinnorna måste avstå
från att kunna arbeta på lika villkor som männen och därmed avstå från det
ekonomiska oberoende som är förutsättningen för jämställdhet. Männen
måste å andra sidan avstå från sina rättigheter att på lika villkor delta i
hemarbetet och barnens fostran.

På dagens arbetsmarknad är genomsnittsarbetstiden för män 41 timmar i
veckan, medan den för kvinnorna uppgår till 31 timmar. Detta beror på att
många kvinnor arbetar deltid. Deltidssysselsättningen har ökat kraftigt under
1970-talet, medan antalet heltidssysselsatta har minskat något. Första
kvartalet 1978 var 966 000 personer deltidssysselsatta och av dem var 827 000
kvinnor. Bland kvinnorna är det främst åldersgruppen 25-34 år som ökat sitt
deltidsarbete, medan bland männen den största ökningen har skett för
personer över 55 år.

Arbetskraftsundersökningarna 1977 visar att orsaken "upptagen av eget
hushåll" svarar för drygt 40 % av de uppgivna skälen till deltidarbete.

Det är bland kvinnorna denna orsak dominerar, medan bland männen
endast några procent anger detta skäl. Framför allt bland kvinnorna med barn
är denna orsak ett avgörande skäl till deltidarbete.

En lag om kortare arbetstid enbart för småbarnsföräldrar löser inte dessa
problem. Det finns i stället en risk att en sådan lag ytterligare befäster
traditionen när det gäller hemarbete och barnansvar. Utredningar visar att
papporna i familjer med små barn tar på sig en större arbetsbörda utanför
hemmet, medan mödrarna minskar sin. Detta bekräftas också av Stockholms
kommuns verksamhet, med möjlighet för småbarnsföräldrar att ha sex
timmars arbetsdag. Under de fem månader som gått har 246 begärt och fått

Torsdagen den
5 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

kortare arbetstid. Endast 17 småbarnspappor begärde att få jobba sex timmar per dag. Bland kvinnorna var det 229.

Dessutom finns det en ekonomisk spärr i en sådan lagstiftning, då det är den anställde som själv får stå för kostnaden. Bara de välavlönade har råd med den löneminskning den kortare arbetsdagen innebär.

Debatten om sex timmars arbetsdag har på nytt aktualiserats både fackligt och politiskt. Det finns i dag flera skäl för ett beslut om kortare arbetsdag. Intensiteten och stressen i arbetet har ökat. För allt fler är längre resor till och från arbetet en realitet. I praktiken slår de nuvarande arbetstidsförhållandena hårdast mot kvinnorna och är ett av de stora hindren mot en jämställdhetspolitik. Att sänka arbetstiden för t. ex. småbarnsföräldrar har i praktiken visat sig vara en dålig lösning som konserverar könsrollerna.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till arbetsmarknadsminister Wirtén få ställa följande fråga:

Är regeringen nu beredd att utarbeta en konkret plan för nedtrappning av arbetstiden till sex timmar om dagen, att snarast underställas riksdagen?

1978/79:22 av *Tommy Franzén* (vpk) till statsrådet Ola Ullsten om extra livsmedelsbistånd till Vietnam och Laos:

Efter Vietnamkriget har Vietnam och Laos drabbats av en rad katastrofer. 1975 var det svåra översvämningar i de centrala delarna av Vietnam, 1976 var det torka och invasioner av skadeinsekter i både Vietnam och Laos, och i början av 1977 var det rekordkyla i Vietnam. Förra sommaren följde sedan en oerhörd torka som ställde Vietnam och Laos inför stort svälthot.

Nu har återigen dessa länder drabbats av en katastrof. Översvämningar har ägt rum som ödelagt stora åkerarealer, gjort många hemlösa och skapat ett nytt svälthot.

I norra delen av Vietnam har hundratusentals hektar i Röda flodens delta översvämmats, och i söder har ungefär 10 % av den planerade risskörden spolats bort. Dessutom är de materiella skadorna i söder oerhörda. Naturkatastrofen har hittills krävt 74 människoliv, 425 000 hektar åker har översvämmats, 200 000 hus har satts under vatten, 15 800 hus har spolats bort, 168 000 grisar och 50 000 nötkreatur har förlorats. Vidare har jordbruksmaskiner och redskap förstörts, liksom fruktträdgårdar m. m. 2,1 miljoner människor har drabbats, av vilka 1,15 miljoner har behov av katastrofhjälp under det närmaste halvåret. Utöver detta har redan 350 000 hektar risfält härjats av skadeinsekter under den gångna sommaren. För norra Vietnam föreligger ännu inga uppgifter, men skadorna är också där omfattande. Folken i Vietnam och Laos är i stort behov av snara insatser för bl. a. livsmedelsförsörjningen. Sverige får i denna situation inte låta bli att handla. Medel finns avsatta i statsbudgeten för extra bistånd att användas vid katastrofer av denna art.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga biståndsministern:

Har regeringen för avsikt att ställa extra bistånd till förfogande för Vietnam och Laos, till livsmedel och andra förnödenheter?

1978/79:23 av *Torsten Sandberg* (c) till kommunikationsministern om avgiftsbeläggningen vid SJ:s bilparkeringsplatser:

För resande med statens järnvägar ställs vid ett stort antal stationer bilparkeringsplatser till förfogande. Dessa parkeringsplatser finns oflast i direkt anslutning till stationen. Normalt utgår ingen avgift för att få utnyttja parkeringsplatsen i samband med resa, men i vissa fall förekommer lokala bestämmelser som reglerar parkeringstidens längd och ibland minsta erforderliga resesträcka.

På vissa orter med allmänt dålig tillgång till centralt belägna parkeringsplatser uppges det ha uppstått problem med missbruk av SJ:s platser. Under åberopande av detta förhållande har SJ på ett stort antal orter börjat införa avgifter. Avgifter för såväl korttids- som långtidsparkering förekommer. De lokala trafikdistrikten har av SJ:s centralförvaltning rekommenderats att införa avgifter på ett antal orter. Det uppges därvid att i normalfallet skall avgift för långtidsparkering tas ut på de orter där gatuparkering är avgiftsbelagd.

SJ:s ambitioner med parkeringsavgifter rimmar enligt min mening illa med målsättningen att gynna kollektivtrafiken. SJ har i andra sammanhang den senaste tiden genomgått en positiv omvandling. En mjukare inställning i en rad trafikfrågor framskyftar. Missbruk när det gäller parkeringsplatser måste självfallet kunna stävjas utan en allmän avgiftsbeläggning.

Över huvud taget har jag svårt att förstå att det skall kosta pengar att låta bilarna stå stilla. Då gör de ju den minsta skadan. Saken blir i all synnerhet märklig när det gäller kundparkering vid kollektiva färdmedel.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till kommunikationsministern ställa följande frågor:

Anser kommunikationsministern att det finns andra metoder att hindra eventuellt missbruk av parkeringsplatserna än avgiftsbeläggning?

Anser kommunikationsministern att det är lämpligt att parkeringsplatser i anslutning till järnvägsstationer avgiftsbeläggs?

1978/79:24 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om handelsstålspolitiken:

Riksdagen beslutade i april detta år om en stålpolitik för SSAB utifrån strikt företagsekonomiska utgångspunkter. Handelsstålsindustrin skall genomgå en genomgripande strukturförändring och anpassas till rådande internationella förhållanden, dvs. till den kapitalistiska frihandelspolitiken. Det innebär stordrift, koncentration och rationaliseringar med färre jobb som följd. Denna politik är ur samhällsekonomisk synvinkel en katastrof. Några nya jobb som ersätter alla dem som går förlorade kommer inte att finnas. Flera bruksorters existens är hotad, och andra bruksorter drabbas av stor arbetslöshet, ekonomiska och sociala problem.

Handelsstålsutredningen – som tillsattes av före industriministern Rune Johansson – förverkligas nu stegvis. I Luleå skall personalstyrkan ytterligare minskas samtidigt som framtidsinvesteringar i vidareförädling uteblir.

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

Domnarvets Jernverk utarmas som stålverk genom ett borttagande av den malmbaserade metallurgin. Gruvdriften i de gruvor i Mellansverige som tillhör SSAB skärs ned drastiskt. Sådan är SSAB:s strukturplan. Det är till denna plan och dessa åtgärder, som direkt skär bort över 4 000 jobb och indirekt tiotusentals, som riksdagen satsat över 3 miljarder kronor.

I SSAB-struktureringens spår följer förre LO-ordföranden Arne Geijers utredning om de mindre handelsstålverken. Ett förverkligande av den utredningens förslag innebär att ytterligare ca 1 000 jobb försvinner. Särskilt hårda blir effekterna i Boxholm, Hallstahammar, Smedjebacken och Hornödal. På den senare orten skall enligt Arne Geijers utredning stålverket läggas ned.

I stället för en rent företagsekonomisk stålpolitik på de kapitalistiska marknadskrafternas villkor krävs nu en ny gruv- och stålpolitik som planeras på samhällsekonomiska grundvalar. Övergripande målsättning skall vara full sysselsättning på varje ort, med satsning på avancerad förädling, ny teknik och nya produkter. Svensk handelspolitik måste förändras så att den skyddar svensk stålindustri och sysselsättning från en total utarmning av de internationella kapitalistiska stålindustrierna. Privatbolagen i svensk gruv- och stålindustri måste avskaffas och gruvorna och stålverken genomgå en demokratisk nationalisering.

I juni presenterade Gruvindustriarbetareförbundet ett fackligt-politiskt handlingsprogram som till stora delar är samstämmigt med vpk:s politik. Kravet på planmässighet, kravet att samhälls- och löntagarintresset skall gå före kapitalets, förstatligandekravet, kraven på långtgående förädling och en bibehållen masugnssdrift i de största handelsstålverken återfinns också i detta handlingsprogram.

Sedan riksdagen i april fattat sitt beslut om SSAB har verkligheten visat det orimliga i att förverkliga beslutet. Stora personalminskningar i Luleå får konsekvenser för hela Norrbotten. Kraftiga förluster av jobb i Domnarvet och Västerbergslagsgruvorna får stora direkta och indirekta sysselsättningsproblem som följd. Orimligheterna belyses av SSAB:s personalpolitik. Trots Domnarvets omedelbara behov av 100 arbetare och ännu fler om man beaktar service och underhåll, anställs endast ett fåtal, och flera hundra ungdomar får gå arbetslösa.

Opinionen i de regioner som i första omgången drabbas hårdast är entydig: Vi vill behålla jobben. Men det räcker inte att skjuta nedläggningsbeslut något år längre fram i tiden eller tidigarelägga investeringar. Det handlar först och slutligen om vilken gruv- och stålpolitik som skall drivas, en företagsekonomisk marknadshushållningspolitik med färre arbetstillfällen som följd eller en samhällsekonomiskt planerad gruv- och stålpolitik som utgår från de anställdas intressen av tryggade arbetsplatser.

Vpk är det enda parti som konsekvent företräder den senare linjen. I april avslogs av *alla* de övriga partierna vpk:s förslag till struktur- och sysselsättningspolitiska riktlinjer för SSAB. De är nu mer aktuella än någonsin. Förslagen var:

- Järnverket i Luleå utvecklas med högt driven förädling och manufak-

turering. Sysselsättningen bibehålls minst på nuvarande nivå.

– Domnarvets Jernverk behåller den malmbaserade metallurgin samtidigt som satsningar genomförs på tunnplåt. Sysselsättningen bibehålls på tidigare nivå.

– Oxelösunds Järnverk ökar satsningen på förädling och behåller antalet anställda.

– SSAB:s gruvor i Västerbergslagen fortsätter driften. Nuvarande sysselsättningsnivå bibehålls. Nedskärningar eller nedläggningar förutsätter att ersättningsindustrier är ordnade och färdigställda innan gruvbrytningen genomgår förändringar.

– De mindre handelsstålverken skall bestå. Ökad förädling skall garantera minst nuvarande sysselsättningsnivå på de olika orterna.

Med anledning av det anförda anhåller jag om att till industriministern få ställa följande frågor:

Är industriministern och regeringen beredda att med anledning av den allvarliga sysselsättningssituationen inom gruv- och handelsstålsindustrin medverka till följande:

a. att besluten om strikt företagsekonomiska utgångspunkter för SSAB frångås och att i stället samhällsekonomiska bedömningar och full sysselsättning på varje ort skall vara vägledande för SSAB,

b. att privatintressena i SSAB kopplas bort och SSAB genomgår en demokratisk nationalisering,

c. att sådana riktlinjer för struktur och sysselsättning förverkligas med "egen utveckling" – metallurgi och förädling – vid de tre järnverken i Luleå, Domnarvet och Oxelösund och att tidigare sysselsättningsnivåer bibehålls,

d. att gruvbrytningen inte upphör förrän malmen är utbruten och att ersättningsindustrier anskaffas till gruvorna i god tid innan gruvan är utbruten,

e. att de mindre handelsstålverken garanteras fortsatt full sysselsättning och att därmed förslagen i Arne Geijers utredning vad gäller sysselsättningsminskningar inte beaktas?

den 5 oktober

1978/79:25 av *Tommy Franzén* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten:

Vi har vid åtskilliga tillfällen under senare år haft anledning att diskutera ungdomsarbetslösheten. Arbetslösheten i åldrarna 16–25 år har varit hög under hela 1970-talet. Av ungdomarna har invandrarna och kvinnorna drabbats särskilt svårt.

I dag finns det i ännu högre grad skäl att diskutera denna arbetslöshet men framför allt att göra något åt densamma. F. n. är ca 54 000 ungdomar direkt arbetslösa. Till detta kommer de tiotusentals som f. n. genomgår AMS-utbildning och som egentligen efterfrågar jobb samt de tiotusentals som

beretts s. k. beredskapsarbete och således inte kunnat beredas ett ordinarie arbete. Situationen är i högsta grad allvarlig, och regeringens handlingsförlamning när det gäller att skapa nya bestående jobb för ungdomen framstår än klarare. Ingen analys om den egentliga orsaken har gjorts, och ännu mindre har några åtgärder vidtagits mot dem som skapat denna situation.

De åtgärder som regeringen hittills har vidtagit för att motverka arbetslösheten har inte lett till att man lyckats bryta den tendens till ökad arbetslöshet som har funnits under de senaste tio åren. Detta har på ett skrämmande sätt drabbat bl. a. ungdomen. Utan att hemfalla åt någon "vad-var-det-vi-sa"-argumentering, måste man än en gång konstatera det omöjliga i att angripa långsiktiga strukturella problem med kortsiktiga åtgärder.

När regeringen i våras lade fram sin proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, uppgavs syftet vara att alla unga skulle garanteras arbete, utbildning eller praktik. Det är svårt att i dag säga om ungdomsarbetslösheten över huvud taget har påverkats av de genomförda åtgärderna. Vad man kan konstatera är att fler ungdomar än någon gång tidigare under efterkrigstiden går utan jobb samtidigt som fler ungdomar än någonsin tidigare är föremål för uppehållande sysselsättningsåtgärder i form av beredskapsarbeten, subventionerade löner eller mer eller mindre (ofta mindre) målinriktad utbildning. Detta är naturligtvis en i längden fullkomligt ohållbar situation, och det är nödvändigt, som vi från vpk:s sida gång på gång hävdar, att med statliga åtgärder öka den totala sysselsättningen i landet.

I januari i år tillkallades delegationen för ungdomens sysselsättningsfrågor (DELFUS). Direktiven för delegationen är mycket knapphändiga, men som främsta syfte anges att "föreslå åtgärder som bör göra det möjligt att nå det grundläggande målet att alla ungdomar skall tillförsäkras arbete, praktik eller utbildning". Det enda rimliga är då att man utgår från de verkliga orsakerna till ungdomsarbetslösheten. En förutsättning måste självfallet vara att ungdomarnas rätt till arbete inte får tillgodoses på bekostnad av någon annan grupp av lönearbetare, exempelvis de äldre på arbetsmarknaden.

Vilka är då orsakerna till ungdomsarbetslösheten? Från borgerligt håll, och från andra som ser som en huvuduppgift att slå vakt om det nuvarande ekonomiska systemet, framhålls olika problem som kan åtgärdas genom tämligen enkla administrativa ingripanden från samhällets sida eller som ställer stora krav på de arbetslösa ungdomarna när det gäller anpassbarhet. Man finner förklaringar som att ungdomarna har för dålig utbildning eller ingen utbildning alls, att de bor på fel plats, att det behövs bättre yrkesvägledning, att de har för stora krav på jobben, att trygghetslagarna skrämmer arbetsköparna från att anställa ungdomar och att det är den ihållande lågkonjunktursens fel.

Det är förmodligen möjligt att genom utbildningsinsatser, tvångsförflyttningar, yrkesvägledning, utpressning för att tvinga ungdomar att acceptera lågavlönade jobb i usla arbetsmiljöer och uppluckring av trygghetslagen se till att något fler ungdomar kommer i arbete. Men detta kommer inte att leda till att ungdomsarbetslösheten försvinner, eftersom det inte finns tillräckligt många jobb. Det finns heller ingen anledning att vänta sig en avgörande

förändring om lågkonjunkturen vänds i sin motsats. Vi vet att utslagningen från arbetsmarknaden har ökat stadigt under de senaste tio åren, och ungdomsarbetslösheten är en del av denna utslagning. Detta är en trend som har stått sig tämligen opåverkad av tillfälliga konjunktursvängningar, och det är av allt att döma inte heller något unikt svenskt fenomen utan har sin motsvarighet i hela den industrialiserade kapitalistiska världen. Därför måste detta ses som en strukturell företeelse, betingad av förändrade förutsättningar för den kapitalistiska produktionen, med vikande sysselsättning som följd.

DELFUS har lagt fram ett program i 15 punkter, som sedan legat till grund för regeringens senaste åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, vilka i sin tur sammanfattats i 18 punkter. Det handlar genomgående om utbildning, praktik, beredskapsarbeten och förstärkningar av arbetsförmedlingarna. Bortsett från ett par punkter som helt saknar praktiskt innehåll kommer de här åtgärderna att förbättra en del ungdomars möjligheter att få jobb. Men ingen enda av dessa punkter garanterar varaktigt jobb, och än mindre syftar någon av punkterna till att på ett seriöst sätt angripa ungdomsarbetslöshetens orsaker och vända den uppåtgående trenden.

Slutsatserna man måste dra av detta är dels att den nuvarande ekonomiska maktstrukturen inte förmår att tillgodose ungdomars och andras rätt till arbete, dels att den borgerliga regeringen accepterar en fortsatt arbetslöshet och därmed också ungdomsarbetslöshet. Följaktligen måste regeringens åtgärder mot ungdomsarbetslösheten betraktas som skenmanövrer för att dölja problemens egentliga karaktär och omfattning. Man försöker få det till att arbetslösheten i huvudsak beror på den arbetslöse själv, och man försöker skyffla undan de arbetslösa i beredskapsarbeten och utbildningar, som för de flesta inte kommer att vara något annat än återvändsgränder, så länge det saknas ett långsiktigt perspektiv på hur allas rätt till arbete skall kunna tillgodoses.

För invandrandomden är situationen ännu allvarigare. Förutom den sociala omställning som det innebär att vara invandrare är svårigheterna med språket en ytterligare faktor.

De av dessa ungdomar som är under 20 år tvingas om de skall lära sig svenska att medverka i cirkelverksamhet i något bildningsförbund. Cirkelverksamhet är bra i och för sig, men för dessa ofta arbetslösa ungdomar löses definitivt inte problemen. För dem som är över 20 år erbjuds språkutbildning på AMU, och då finns också bidrag till uppehållet att tillgå, även om dessa enligt vpk:s mening är för små. En möjlighet att något förbättra situationen för dem under 20 år är att ge dem samma möjligheter som de över 20 år.

Beredskapsarbeten är i dag nödvändiga för att motverka de katastrofala följder som arbetslösheten annars skulle komma att få. Likaså är utbildningsinsatserna nödvändiga, bl. a. för att motverka den utslagning som finns inbyggd i skolsystemet. Men både beredskapsarbeten och utbildning måste sättas in i en strategi för att öka sysselsättningen totalt i landet. Vpk har i olika sammanhang pekat på behovet av att statliga basindustrier upprättas liksom av en långsiktig omstrukturering av näringslivet mot en ökad förädlingsgrad.

Vi har också hävdad att kraftfulla insatser måste göras för att bygga ut eftersläpande sektorer i samhället, som barnomsorg och sjukvård.

Både i DELFUS förslag och i regeringens åtgärder har hittills alla långsiktiga perspektiv för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten saknats.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Hur förklarar regeringen ungdomsarbetslösheten, och vilken långsiktig målsättning har man inom regeringen för ungdomarnas sysselsättning?

2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att skaffa ungdomen bestående jobb?

3. Anser arbetsmarknadsministern att DELFUS fyller den uppgift som avses i direktiven?

4. Kommer regeringen att förändra bestämmelserna så, att även invandrarungdomen under 20 år ges samma möjlighet beträffande språkundervisningen som invandrarungdom över 20 år?

1978/79:26 av *Karl-Erik Svartberg* (s) till industriministern om sysselsättningsproblemen i Göteborgsregionen:

Regeringen tillsatte våren 1977 Göteborgsdelegationen med uppgift att behandla dels sysselsättningsproblemen, dels samordningen av den statliga planeringen i regionen.

Göteborgsdelegationen skall i det långa perspektivet verka för att sysselsättningsplaneringen i regionen samordnas. De långsiktiga sysselsättningsfrågorna belyses inom länsplaneringen. Detta gäller såväl näringslivets utveckling som tillgängligheten till de arbetsplatser som finns.

På kort sikt skall delegationen på länsplaneringens grund belysa de omedelbara arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna av driftinskränkningarna inom varvsindustrin samt överväga de åtgärder inom regionen i dess helhet som kan erfordras för att förbättra sysselsättningsläget. För den sistnämnda uppgiften har till delegationen knutits en särskild arbetsgrupp.

Föredragande statsrådet, industriminister Åsling, anför att de "frågor som har samband med de omedelbara sysselsättningsproblemen bör angripas med förtur". Vidare: "Förslag till konkreta åtgärder som kan förbättra sysselsättningsproblemen i Göteborgsregionen bör lämnas efter hand. Denna del av arbetet bör läggas upp så att verksamheten kan avslutas den 1 juli 1978."

Så långt direktiven.

Göteborgsdelegationen har bl. a. genom skrivelser till regeringen agerat för att olika konkreta projekt bör genomföras i eller lokaliseras till Göteborgsregionen. Tar regeringen fasta på de förslag som kommer?

En viss osäkerhet råder i fackliga och politiska kretsar redan när det gäller delegationens möjligheter att arbeta. Osäkerheten synes vara ännu större när det gäller regeringens uppföljning av delegationens arbete.

Delegationens och därmed regeringens uppgift är att förbättra sysselsättningsläget i Göteborgsregionen. Trots detta kan man konstatera att arbets-

marknadssituationen genomgått en dramatisk försämring under den senaste tiden.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriministern ställa följande frågor:

1. Vilka konkreta åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget har regeringen vidtagit på förslag av Göteborgsdelegationen?
2. Hur många nya sysselsättningsstillfällen har skapats i Göteborgsregionen genom dessa åtgärder?
3. Är Göteborgsdelegationens verksamhet avslutad vad avser de akuta sysselsättningsproblemen i Göteborgsregionen?

1978/79:27 av *Lennart Andersson* (s) till statsrådet Britt Mogård om hemspråksundervisningen för invandrabarnen:

Den 1 juli 1977 påbörjades den s. k. hemspråksreformen, som bl. a. innebär en skyldighet för kommunerna att erbjuda eleverna undervisning i och på sitt hemspråk. Statsbidrag ställdes till kommunernas förfogande för sådan undervisning liksom för hemspråksträning i den allmänna förskolan.

Under våren har kritik mot reformen förekommit i massmedia, varvid bl. a. uttalats att reformen inte har genomförts enligt intentionerna eller inte har fått avsedd effekt.

Mot denna bakgrund vill jag till statsrådet Britt Mogård ställa följande frågor:

1. Anser regeringen att reformen har fått det genomslag som kunde förväntas under det första året?
2. I hur många fall har kommuner befriats från skyldigheten att anordna hemspråksundervisning och vad har varit skälen till detta?
3. Hur stor andel av invandrabarnen med behov av hemspråksundervisning/träning berörs av befrielsen från skyldigheten att anordna sådan verksamhet?
4. Vilka åtgärder planeras inom skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och regeringen i syfte att öka reformens genomslagskraft?
5. Planeras några ytterligare åtgärder för att förbättra invandrabarnens ställning i förskola och skola?

1978/79:28 av *Åke Gillström* (s) till statsrådet Britt Mogård om Maranatarörelsens skolor:

Maranatarörelsen har i olika delar av landet startat s. k. pilgrimsskolor. Av rörelsens ledare ges genom massmedia beskedet

- att barnens lärare är mest meriterade genom att sakna lärarutbildning,*
- att man inte eftersträvar någon objektivitet som i de vanliga skolorna,*
- att ett fritt val för barnen inte existerar,*
- att aga ingår som en del av skolans uppfostran,*
- att barnen uppmanas uppta kamp mot fackföreningsrörelsen och folkrörelserna och*
- att könsrollsfrågor aldrig diskuteras i skolan.*

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

Samtidigt med detta gives genom TT:s förmedling beskedet att skolminister Britt Mogård anser att det råder en dålig arbetsdisciplin i skolorna,

att det daltas för mycket med eleverna,

att dagens skola är en elitskola,

att bestämmelserna för privatskolorna bör preciseras.

Mot bakgrund av dessa uttalanden, som verkar passa bra in i varandra, anhåller jag att till statsrådet Mogård få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att Maranatarörelsens skolor överensstämmer med § 35 i skollagen?

2. Vilka åtgärder avser i annat fall statsrådet vidtaga?

§ 24 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 oktober

1978/79:24 av *Sture Korpås* (c) till kommunikationsministern om ökad säkerhet vid landsvägstransporter av farligt gods:

Enköping hotades den 26 september 1978 av en allvarlig giftolycka, då en billast med natriumhydrosulfit fattade eld inom stadens tätbebyggda område.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att skydda människor utefter våra transportleder mot framtida risker av detta slag?

1978/79:25 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om bemanningen av Rödkallens fyr:

En betydande rationalisering sker f. n. inom lots- och fyrväsendet för att hålla sjöfartsverkets kostnader nere. Nu planeras en avbemanning av Rödkallens fyr i Bottenviken. Den modell som presenteras för att uppskatta kostnaderna och konsekvenserna för en avbemanning av nämnda fyr måste betraktas som tvivelaktig, från samhällsekonomisk synpunkt. Det är ytterst osäkert om sjöfartsverkets avbemanning av Rödkallen medför någon reell vinst för statsverket eller om det enbart blir en överflyttning av kostnaderna till andra verk. En avbemanning av Rödkallen betyder avsevärda olägenheter för yrkesfiskarna i Bottenviken. Vidare har Rödkallen med sitt läge vid inloppet till en av Sveriges största hamnar stor betydelse för sjöfarten. För flyget på Kallax är fyrplatsen av stor betydelse och för SMHI är den en av de viktigaste utsjöplatserna.

Jag vill därför ställa följande fråga till chefen för kommunikationsdepartementet:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för en fortsatt året-runt-bemanning av Rödkallen?

1978/79:26 av *Ove Karlsson* (s) till jordbruksministern om förbudet mot användning av DDT i skogsbruket:

Sedan något år tillbaka råder förbud mot att använda DDT i skogsbruket. Under senare tid har dock uppgifter framkommit som tyder på att försök görs att smygvägen använda DDT i skogsbruket. Användande av förbjudna preparat måste betraktas som allvarligt. Försök att smygvägen använda DDT, utan att den som hanterar det vet att det gäller förbjudna preparat, måste bedömas som helt otillständiga.

Med anledning av detta vill jag till jordbruksministern framställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta för att se till att förbudet mot att använda DDT i skogsbruket efterlevs?

1978/79:27 av *Ove Karlsson* (s) till försvarsministern om tidigareläggning av planerade leveranser till försvaret:

Enligt uppgifter i pressen skulle försvaret planera kraftiga nedskärningar i beställningar av kläder och skor för arméns räkning. Dessa nedskärningar skulle från sysselsättningssynpunkt få svåra konsekvenser för vissa orter.

Jag vill mot den bakgrunden ställa följande fråga till försvarsministern:

Är statsrådet villig medverka till en tidigareläggning av planerade leveranser till försvaret av kläder och skor, så att sysselsättningen inte äventyras vid de företag som berörs av aviserade nedskärningar?

den 5 oktober

1978/79:28 av *Björn Eliasson* (c) till jordbruksministern om hälsoriskerna vid användning av fenoxisyror:

Under en lång följd av år har riskerna beträffande användningen av fenoxisyror diskuterats. De utgör den dominerande gruppen av herbicider och används både inom jord- och skogsbruket. Det råder fortfarande stor osäkerhet hos allmänheten om dessa preparats hälso- och miljöeffekter, trots att riskerna enligt berörda myndigheter är försumbara.

En ny vetenskaplig undersökning i Umeå visar emellertid nu på ett samband mellan människors kontakter med fenoxisyror och cancer. Sambandet är alltså vetenskapligt belagt. Undersökningen är i högsta grad alarmerande. Förutom svårbedömda ekologiska effekter visar undersökningen att de som handskas med fenoxisyror i jord- och skogsbruk utsätter sig för allvarliga hälsorisker.

Mot bakgrund av detta anhåller jag att få rikta följande fråga till jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern att vidta med anledning av den nu presenterade nya undersökningen?

Nr 6

Torsdagen den
5 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

1978/79:29 av *Daniel Tarschys* (fp) till jordbruksministern om kalhuggningen av skogsmark i Stockholms omgivningar:

Skogarna i Stockholms omedelbara närhet har stor betydelse som fritids- och rekreationsområden. Trots detta förekommer s. k. slutavverkning, dvs. kalhuggning, i flera av Stockholms kranskommuner.

Under de närmaste tre åren (1979–1981) planerar domänverket att kalhugga 68 hektar skogsmark i Vaxholms kommun, 14 hektar i Ekerö kommun, 2 hektar i Vallentuna kommun och 116 hektar i Haninge kommun.

Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län skall ha uppsikt över den avverkning som sker. Planerade kalhyggen måste anmälas till skogsvårdsstyrelsen. Samma myndighet disponerar emellertid själv kronomark på Bogesundslandet i Vaxholms kommun och har där i egen regi genomfört kalhuggning.

Med anledning av dessa uppgifter ber jag att få ställa följande frågor till jordbruksministern:

1. Anser jordbruksministern att kalhuggning är en lämplig avverkningsmetod i Stockholms omedelbara omgivningar?
2. Anser jordbruksministern att det är lämpligt att den myndighet som har att öva uppsikt över bl. a. kalhuggning också genomför kalhuggning i egen regi?

1978/79:30 av *Gudrun Sundström* (s) till socialministern om lagstiftning rörande säkerheten vid brunnar:

De senaste sex åren har, enligt uppgift från samarbetskommittén mot barnolycksfall, ett 50-tal barn ramlat ned i brunnar utan säkerhetslock. Åtta av dem har dött. I bl. a. Norge finns det en särskild brunnslag som reglerar säkerheten. Någon motsvarighet härtill finns inte i Sverige.

Med detta som bakgrund hemställer jag om att få ställa följande fråga:

Överväger statsrådet att ta initiativ till en lagstiftning som reglerar säkerheten vid brunnar?

1978/79:31 av *Per-Axel Nilsson* (s) till kommunikationsministern om utläggningen av beställning av nya Gotlandsfärjor:

Enligt uppgifter i dagspressen har Gotlandsbolaget för avsikt att nybeställa två färjor för att på ett bättre sätt kunna genomföra transporter mellan Gotland och fastlandet. Av pressuppgifterna framgår vidare att bolaget har för avsikt att beställa dessa färjor från varv i Sydkorea eller Japan.

Då Gotlandsbolaget är garanterat betydande del av sina inkomster genom statliga bidrag och då staten genom styrelsrepresentation i bolaget är medansvarig för bolagets upphandling, är det av ett allmänt intresse att få visshet om staten genom kommunikationsdepartementet kommer att medverka till att den svenska varvsindustrin kan erhålla uppdraget att för Gotlandsbolagets räkning bygga de planerade färjorna.

Riksdagsledamoten Thage G. Peterson har i ett brev, dagtecknat den 31 augusti 1978, frågat kommunikationsministern om regeringen kommer att ta några initiativ som kan leda till att sysselsättningen med de två Gotlandsfärjorna hamnar vid svenska varv. Något svar har Thage G. Peterson ännu inte erhållit, varför jag vill ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. Har kommunikationsministern tagit några sådana initiativ?
2. Om så inte är fallet, kommer kommunikationsministern att medverka till att överläggningar kommer till stånd så att den svenska varvsindustrin kan få dessa beställningar?

1978/79:32 av *Hans Alsén* (s) till försvarsministern om den framtida användningen av Upplands signalregementes anläggningar i Uppsala:

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:50 beslutade riksdagen den 30 maj samma år att flytta Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområde (FO 47/48) från Uppsala till Enköping. S-ledamöterna på Uppsalalänsbanken påtalade i motion 1974:1780, bl. a. mot bakgrund av det besvärliga sysselsättningsläget i Uppsala, nödvändigheten av att statsmakterna ordnade med annan verksamhet i de ledigblivna lokalerna.

Försvarsutskottet anförde i sitt betänkande 1974:25 bl. a. följande: "Utskottet vill på nytt understryka behovet av skyndsamma åtgärder i syfte att finna lämplig användning för marken och byggnaderna. Utskottet förutsätter att sådana åtgärder vidtas, varför någon framställning från riksdagen inte torde vara erforderlig."

Enär det under de senaste åren varit oroande tyst i detta ärende ber jag att med hänvisning till det anförda få fråga försvarsministern:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit och när kan de förväntas ge resultat vad beträffar lokalisering av annan verksamhet till S 1:s nuvarande anläggningar i Uppsala?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 16.49.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert